

PRIORITETNE OBLASTI DJELOVANJA KA OSLOBAĐANJU MARINSKOG OTPADA OD PLASTIČNE AMBALAŽE IZ HRANE I PIĆA U ALBANIJI, BOSNI I HERCEGOVINI I CRNOJ GORI

Nalazi 1. faze
Rezime

O publikaciji

Ova publikacija je pripremljena od strane Regionalnog centra za održivu proizvodnju i potrošnju (SPC/RAC), na osnovu nalaza analiza tokova materijala i nedostataka politika naručenih nacionalnim konsultantima u tri zemlje Jadrana.

SCP/RAC ima službeni mandat ugovornih strana Barselonske konvencije da se angažuje u međunarodnoj saradnji mediteranskih zemalja u prevenciji plastičnog zagađenja, uključujući marinski otpad kao i razvoj i inovacije u biznis sektoru.

TEKST: Alessandra Pomé (SCP/RAC)

Nacionalni konsultanti:

- ◇ Albanija: Urban Research Institute (ATM) i HPC International (Nedostaci politika)
- ◇ Bosna i Hercegovina: Centar za energiju, životnu sredinu i resurse (CENER21)
- ◇ Crna Gora: Nemanja Stanisavljević i Goran Bošković (tim lideri ATM) i Azra Vuković (Nedostaci politika)

NADZOR: Magali Outters i Pedro Fernández (SCP/RAC)

p.fernandez@scprac.org

Dizajn i ilustracije: Estudio Discursiva

Fotografije: Pixably i Urban Research Institute

Oktobar 2019

Autorska Prava

Ova publikacija može da se reprodukuje, u cjelosti ili djelimično, u obrazovne ili neprofitne svrhe bez specijalne dozvole od strane SCP/RAC pod uslovom da se navede izvor. SCP/RAC bi želio dobiti kopiju bilo koje publikacije koja koristi ovu publikaciju kao izvor. Ova publikacija se ne može prodavati ili koristiti u bilo koju drugu komercijalnu svrhu bez pisanog odobrenja SCP/RAC-a.

Odricanje od Odgovornosti

Ova publikacija je nastala u okviru aktivnosti koje su podržane od strane Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Italije i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), kroz Austrijski program DRIVE. Aktivnosti su u skladu sa ciljevima projekta Unije za Mediteran nazvanim MedRESCP. Sadržaj ovog izvještaja je isključiva odgovornost gore navedenih nacionalnih konsultanata i ne prikazuje nužno stavove SCP/RAC, Ministarstva životne sredine Italije, niti EBRD.

Iako je SCP/RAC preuzeo svaku brigu u pripremi ovog izvještaja, ni SPC/RAC ni organizacije koje su je finansirale ne preuzimaju nikakvu odgovornost za bilo kakav gubitak (uključujući, bez ograničenja neposredni ili posredni gubitak ili bilo kakav gubitak dobiti, podataka ili ekonomski gubitak) bilo kojoj osobi ili bilo kakvu štetu, troškove, potraživanje ili trošak proistekao iz oslanjanja na ovaj izvještaj ili bilo koji njegov sadržaj (osim u onoj mjeri u kojoj to ne može biti zakonski isključeno). SPC/RAC nije vršio nezavisnu potvrdu bilo koje informacije koja se nalazi u dokumentu i SPC/RAC ne preuzima odgovornost za informacije sadržane u dokumentu ili za bilo kakve pogrešne izjave ili propuste u njemu.

LISTA SKRAĆENICA

APM

Analiza protoka materijala

BiH

Bosna i Hercegovina

BDP

Bruto domaći proizvod

DSI

Direktne strane investicije

EBRD

Evropska banka za obnovu i razvoj

EU

Evropska unija

FBiH

Federacija Bosna i Hercegovina

GIZ

Njemačko društvo za međunarodnu saradnju

HP

Hrana i piće

IMAP

Program za integrisani monitoring i procjenu

IMELS

Ministarstvo zaštite životne sredine kopna i mora Italije

JLS

Jedinica lokalne samouprave

MKO

Miješani komunalni otpad

MSP

Mala i srednja preduzeća

NSR

Neformalni sistem recikliranja

OB BiH

Okrug Brčko Bosna i Hercegovina

OECD

Regionalni centar za konkurenciju

OOP

Organizacije odgovornih proizvođača

OSM

Odluka Savjeta Ministara (Albanija)

PA

Plastična ambalaža

PAHP

Plastična ambalaža iz hrane i pića

PO

Protok otpada

POP

Produžena odgovornost proizvođača

R&D

Istraživanje i razvoj

SCP/RAC

Regionalni centar za održivu potrošnju i proizvodnju

SIDA

Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju

SNT

Stavljeno na tržište

SPD

Sistem povrata depozita

UN Environment/MAP

Program ujedinjenih nacija za životnu sredinu – Mediteranski akcioni plan

VNM

Vještačka neuronska mreža

ZJN

Zelene javne nabavke

Plastična ambalaža, posebno iz sektora hrane i pića (HP), predstavlja najveću frakciju morskog otpada koji se pronalazi na plažama, morskom dnu i u vodenom stubu u Jonskom i Jadranskom moru¹. Većina ove plastike potiče od lošeg upravljanja otpadom na kopnu, uglavnom iz domaćinstava i usluga služenja hrane, često povezano sa turizmom i rekreativnim aktivnostima.

Prema Agenciji UN za životnu sredinu², **sektor bezalkoholnih pića je među najintenzivnijim korisnicima plastične ambalaže koja se koristi za jednokratnu upotrebu. Maloprodajni sektor i sektor služenja hrane koriste najviše plastike po milionu dolara prihoda u svojim lancima snabdijevanja**, najvjerojatnije zbog njihovog relativnog položaja u lancu snabdijevanja. Kompanije iz sektora hrane i pića će se stoga najvjerojatnije **suočiti sa reputacijskim i zakonodavnim rizicima zbog svoje povezanosti sa uticajem plastike na životnu sredinu, posebno kroz otpad od ambalaže**. Ovi rizici, ili propuštanje odnosnih mogućnosti, bi mogli izvući značajnu vrijednost od ovih

preduzeća ukoliko bi morala da internalizuju cjelokupne troškove uticaja korišćenja plastike.

U okviru svojih odgovornosti u cilju ostvarenja UN/MAP Programa rada³ i Regionalnog plana za upravljanje morskim otpadom u Mediteranu, Regionalni centar za održivu potrošnju i proizvodnju (SCP/RAC) se obavezao da pruži **tehničku i finansijsku pomoć Albaniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori kako bi poboljšale zakonodavni okvir i uključile lokalnu proizvodnju hrane i pića u nastojanje da se smanji i spriječi stvaranje otpada iz plastične ambalaže⁴**.

1. Vlachogianni, Th., Anastasopoulou, A., Fortibuoni, T., Ronchi, F., Zeri, Ch., (2017) Marine Litter Assessment in the Adriatic and Ionian Seas. IPA-Adriatic DeFishGear Project, MIO-ECSDE, HCMR and ISPRA. pp. 168 (ISBN: 978-960-6793-25-7).

2. UNEP (2014) Valuing Plastics: The Business Case for Measuring, Managing and Disclosing Plastic Use in the Consumer Goods Industry.

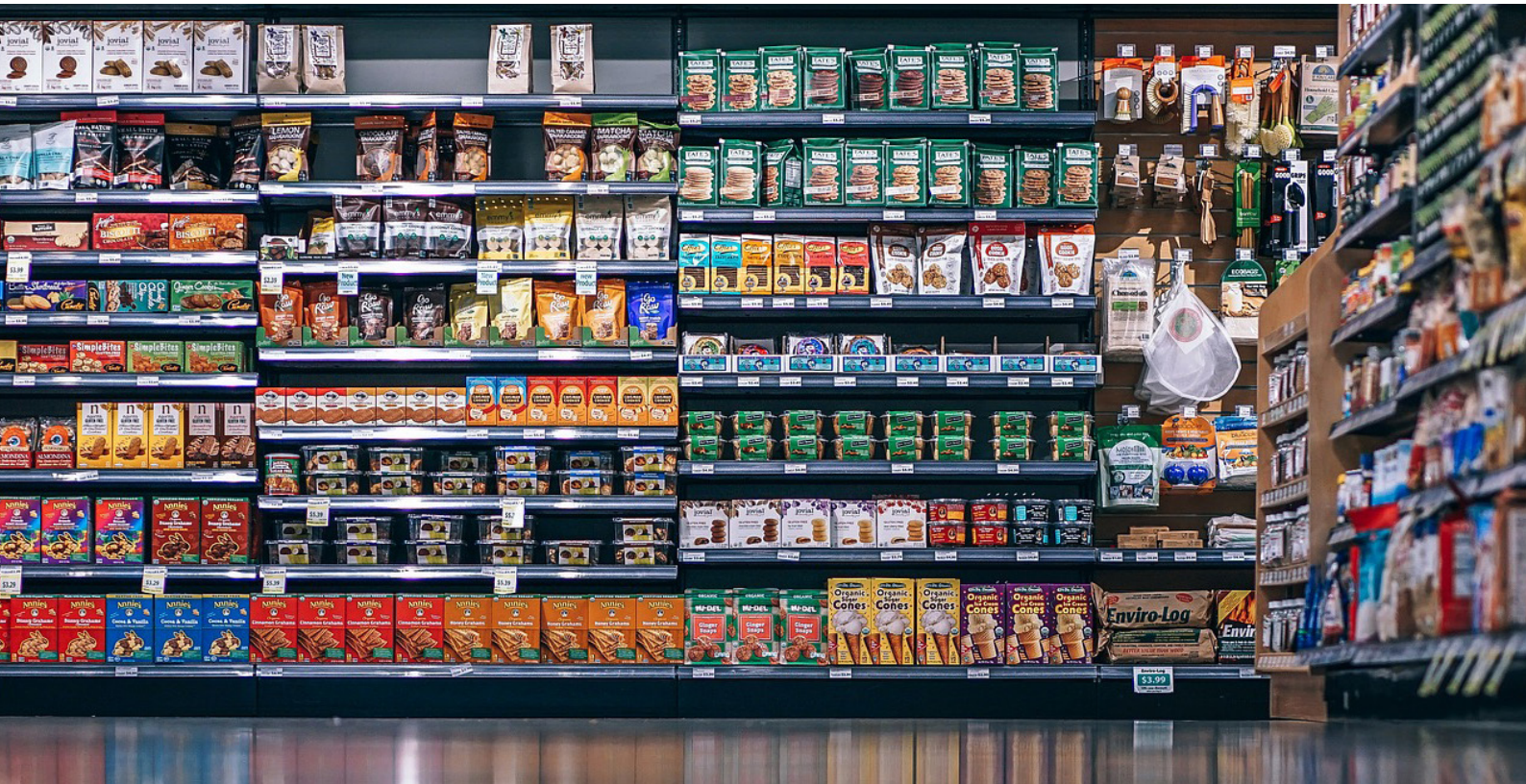
3. Aktivnost 2.11.2 "da promovirate upotrebu relevantnih instrumenata i podsticaja kako bi smanjili/zabranili jednokratnu upotrebu plastike, smanjili upotrebu plastičnih boca itd."

4. Ovaj posao je podržan od strane Italijanskog Ministarstva životne sredine, kopna i mora (IMELS) i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD).

U cilju toga, SCP/RAC je naručio sledeće grupe osnovnih analiza u tri zemlje:

» **Analiza protoka materijala (APM)** da bi se preliminarno razumjela količina plastične ambalaže u sektoru hrane i pića (PAHP) stavljene na tržište (SNT) i protok otpada (PO), sa preporukama za poboljšanje ovog znanja – ovaj posao je podžan od strane Ministarstva zaštite životne sredine, kopna i mora Italije (IMELS);

» **Analiza nedostataka politika** kako bi se identifikovali glavni nedostaci i uska grla u primjeni principa cirkularnosti plastične ambalaže u industriji hrane i pića iz perspektive javnog i privatnog sektora – ovaj posao je podržan od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD).

Glavni ishodi ovih preliminarnih studija rezimirani su u sljedećim poglavljima:

Poglavlje 1 se temelji na nalazima analiza protoka materijala i nedostataka politika kako bi se ukratko predstavio sektor hrane i pića u projektnim zemljama i njihov relativni doprinos stvaranju plastičnog otpada sa kojim se loše upravlja. Ističe postignuti napredak i zajedničke izazove koje su postavile tri zemlje u pravcu usklađivanja svog pravnog i političkog okvira sa tekovinom Evropske Unije (EU) u vezi sa plastičnom ambalažom i napredak u tranziciji ka sistemu plastičnog pakovanja baziranog na cirkularnoj ekonomiji. Konačno, predlaže set prioriternih oblasti djelovanja ka postizanju tog cilja, posebno iz perpektive javnih politika. Oblasti djelovanja će biti dopunjene u kasnijim fazama, setom aktivnosti koje se tiču privatnog sektora i organizacija za podršku biznisa.

Poglavlje 2 detaljno prikazuje ishode analize protoka materijala i nedostatke politika za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru.

Poglavlje 3 daje tabelarni prikaz rezimea nalaza iz analize nedostataka politika po zemljama.

SADRŽAJ

1. Rad sa sektorom hrane i pića u borbi za smanjenje morskog otpada u tri Zemlje Jadrana

8

1.1 Proizvodnja i upravljanje plastičnim ambalažnim otpadom iz hrane i pića u projektnim zemljama

13

1.2. Napredak kru u tranziciji ka žnoj ekonomiji plastike

15

1.3. Zajednički izazovi i prioritetne oblasti djelovanja

18

1.4. Oblikovanje projektnih aktivnosti radi boljeg rješavanja zajedničkih izazova

2. Ključni nalazi analiza protoka materijala i nedostataka politika u albaniji, bosni i hercegovini i crnoj gori

21

2.1. Albanija

24

2.2. Bosna i Hercegovina

27

2.3. Crna Gora

3. Analiza nedostataka politika – rezime tabele

33

3.1. Albanija

38

3.2. Bosna i Hercegovina

46

3.3. Crna Gora

POGLAVLJE 1
RAD SA SEKTOROM
HRANE I PIĆA
U BORBI ZA
SMANJENJE
MARINSKOG OTPADA
U TRI ZEMLJE
JADRANA

1.1. PLASTIČNI AMBALAŽNI OTPAD: PROIZVODNJA I UPRAVLJANJE U PROJEKTNIM ZEMLJAMA

Prema procjeni **Regionalnog centra za konkurenciju OECD/GVH**, u Albaniji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, **primarna proizvodnja hrane i pića je visoko fragmentisana**, a njom dominiraju male firme sa ograničenim ljudskim, tehničkim i finansijskim kapacitetima. **Sektor maloprodaje hrane**, sa druge strane, postaje sve koncentrisaniji, prelazeći iz malih radnji u velike markete i supermarkete. Trgovine na malo u preradi hrane i pića danas karakterišu povećana koncentracija i strane investicije: velike trgovine preuzimaju kontrolu nad proizvodnjom preferirajući konsolidovanu bazu dobavljača, čime se povećava broj uvezenih proizvoda hrane i pića u supermarketima.

Pregovaračka moć domaćih malih dobavljača uporno opada. Rast proizvodnje u sektoru hrane i pića u tri zemlje dalje ometaju ograničene direktne strane investicije (DSI), u poređenju sa njegovim učešćem u ukupnom proizvodnom prometu. Ograničena

su takođe, i istraživanja u poljoprivrednoj proizvodnji hrane, sa fragmentisanim javnim istraživanjima koja se često sprovode u zastarjeloj infrastrukturi, kao i slaba povezanost industrije i nauke, te veoma niski ukupni rashodi vezani za istraživanje i razvoj u okviru kompanija.

Kako bi se povećala konkurentnost sektora hrane i pića, reforme politika moraju stvoriti pogodno poslovno okruženje, izgraditi vještine i kapacitete, te poboljšati cjelokupno upravljanje. **Prelazak na proizvodnju bez plastike, zaista bi mogao pružiti priliku lokalnim proizvođačima hrane i pića da poboljšaju svoju konkurentsku prednost u odnosu na uvezene proizvode hrane i pića.**

Prema nalazima Analize protoka materijala (APM), uprkos relativno malom broju stanovnika i ekonomiji, Albanija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina generišu **približno 45 kg, 34 kg i 31 kg otpada iz PAHP⁵ po osobi godišnje**.

Analiza protoka materijala (APM)

Pristup analize protoka materijala (APM) je korišćen kako bi se procijenio protok i zalihe plastične ambalaže iz hrane i pića (PAHP) u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Albaniji sa ciljem da se razumiju i kvantifikuju izvori, putanje i gubici u odnosnim materijalima i informišu sljedeće faze projekta.

Za tri zemlje, prostorne granice APM su se podudarale sa njihovim politički definisanim regionima (administrativnim regionima kao što su države). Kako bi se zanemarila trenutna nestabilnost tokova, granica vremenskog okvira je definisana po baznim godinama: 2017. za BiH, 2018. za Albaniju i Crnu Goru. Gdje nije bilo dostupnih podataka iz bazne godine, korišćeni su najnoviji dostupni podaci. Sljedeće faze su razmatrane u okviru tri sistema: proizvodnja, prerada i poljoprivredna prerada, proces potrošnje i proces upravljanja otpadom.

Količine PAHP u tri sistema su izračunate kroz dvije metodologije – pristup odozgo dolje koji se koristi za korelaciju podataka i procjenu količina PAHP u skladu sa EU Okvirom direktivom o otpadu⁶ i metodologija bazirana na vještačkoj neuronskoj mreži (VNM) za unakrsnu provjeru. Količine dobijene primjenom modela VNM su usvojene za sve tri APM jer rezultirajuće procjene imaju relativno niži nivo nepouzdanosti. Konačno, svi izvještaji ističu činjenicu da se procijenjene količine trebaju koristiti kao sredstvo za utvrđivanje potencijalnih trendova.

Ako uzmemo u obzir da je 2012., prema **Merges-Alliances**, 51% plastične ambalaže u EU proisteklo iz sektora hrane a 18% iz sektora pića, možemo pretpostaviti da je u 2015., Hrvatska generisala 8 kg otpada iz PAHP po osobi godišnje, Irska 41 kg/po osobi/godišnje a EU zemlje prosječno 21 kg/po osobi/godišnje⁷. Ovo znači da je procijenjena količina otpada iz PAHP generisanog u Albaniji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini po osobi godišnje analogna količini generisanoj u Irskoj, i do pet puta veća od one generisane u Hrvatskoj, obje zemlje uporedive po broju stanovnika sa Albanijom i BiH, **ali sa mnogo razvijenim ekonomijama**.

5. To je ukupna količina plastične ambalaže iz hrane i pića (PAHP) stavljena na tržište (SNT), koja je dijelom sakupljena i ulazi u tok otpada (TO) a dijelom rasuta i završava na deponijama.

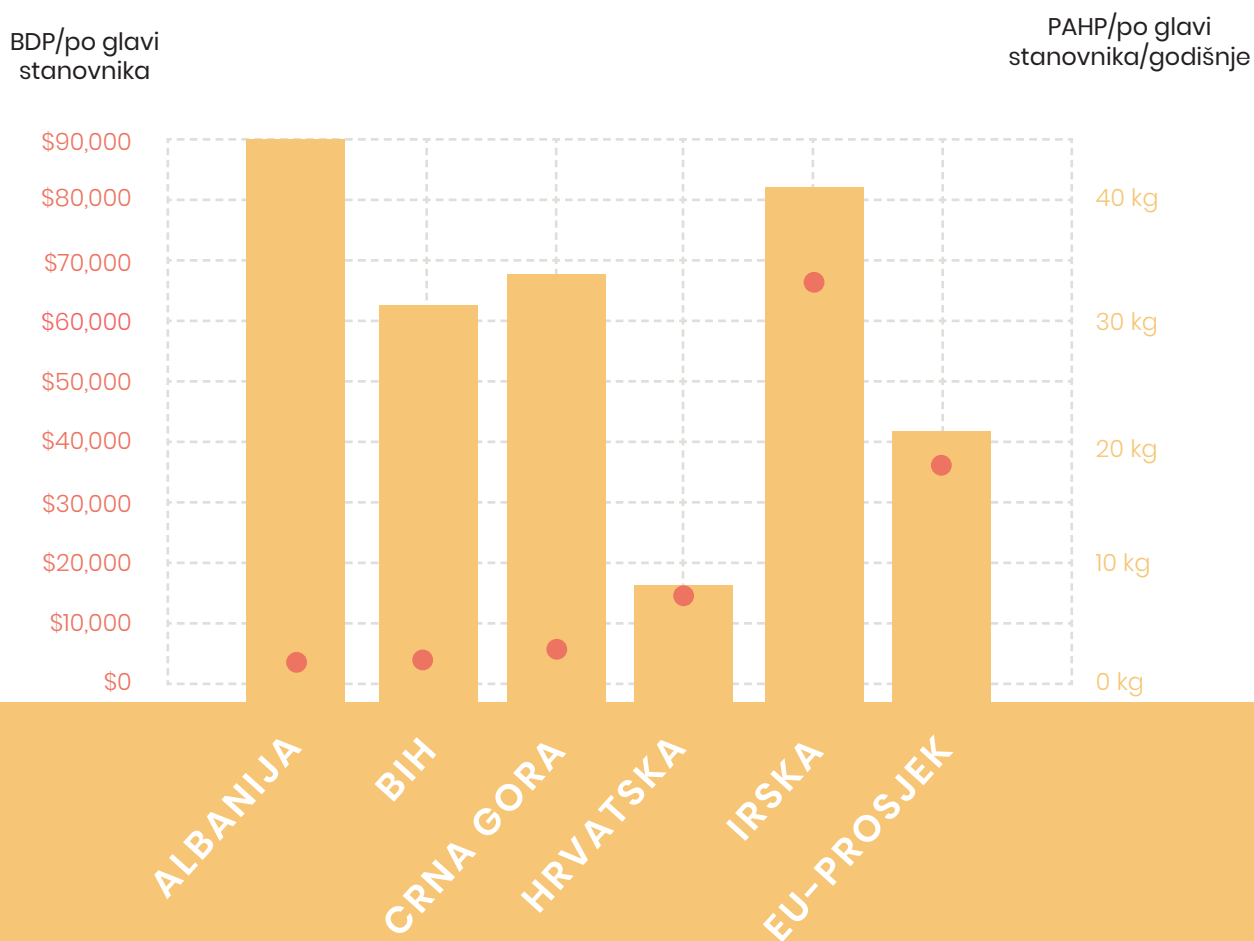
6. Kao što su izvijestili **Panday et al.**, Vještačka neuronska mreža (VNM) je "biološki inspirisana kompjuterska tehnika koja imitira ponašanje procesa učenja ljudskog mozga. [...] VNM su univerzalni aproksimatori i njihova predviđanja su bazirana na prethodno dostupnim podacima". Model baziran na VNM je korišćen za predviđanje količine i sastava otpada u Srbiji 2011 (**Batinic et al., 2011**).

7. Ove vrijednosti korespondiraju sa 69% ukupnog plastičnog ambalažnog otpada (u kg) generisanog po osobi godišnje u Hrvatskoj (12 kg/po osobi/godišnje), Irskoj (60 kg/po osobi/godišnje) i prosječno za EU zemlje (31 kg/po osobi/godišnje) u 2015. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180422-1>

Količina plastičnog ambalažnog otpada iz hrane i pića (PAHP) generisana (u kg) po osobi godišnje u projektnim zemljama (procjena autora), kao i poređenje sa BDP/po glavi stanovnika (tačke).

(Bazna godina: 2017. za BiH, 2018. za Albaniju i Crnu Goru; 2015. za Hrvatsku, Irsku i EU)

	Otpad iz PAHP/po glavi stanovnika/godišnje	Populacija	BDP/po glavi stanovnika
ALBANIJA	45 kg	2,870,000	\$4.530
BiH	31 kg	3,510,000	\$4.786
CRNA GORA	34 kg	622,000	\$6.431
HRVATSKA	8 kg	4,076,246	\$14.916
IRSKA	41 kg	4,853,506	\$77.449
EU-PROSJEK	21 kg	512,600,000	\$36.676

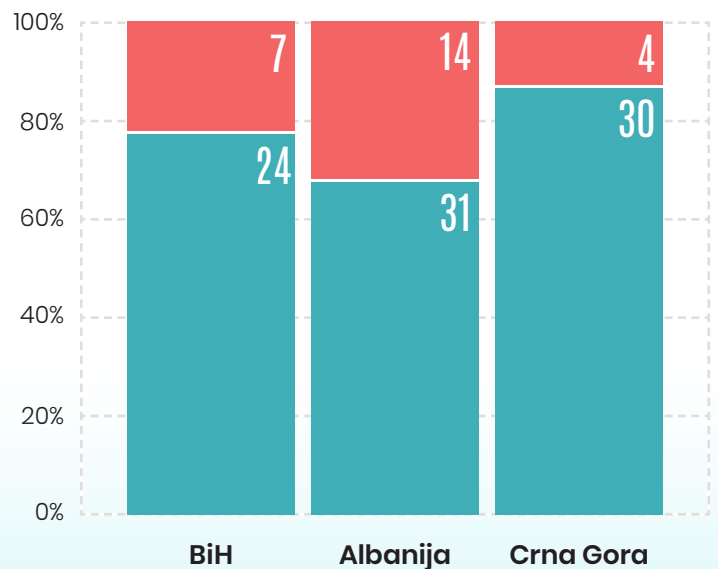

U svim projektnim zemljama, **velike količine otpada iz PAHP nisu još obuhvaćene postojećim sistemima upravljanja otpadom, što vodi do značajne količine plastike koja završava u okolini:**

Procijenjene količine otpada iz PAHP sakupljene naspram onih koje budu razbacane ili završe u okolini u projektnim zemljama (procjena autora)

(Bazna godina: 2017. za BiH, 2018. za Albaniju i Crnu Goru)

- Otpad iz PAHP koji je razbacan ili završi na deponijama (kg po glavi stanovnika godišnje)
- Otpad iz PAHP koji bude sakupljen (kg po glavi stanovnika godišnje)

Procjenjuje se da otprilike 14kg PAHP/po osobi završi na otpadu ili deponijama u Albaniji svake godine. To je približno **ekvivalentno količini od više od 2.6 milona boca od 2l⁸ koje završavaju u prirodi svakog dana u Albaniji!**

U BiH, procijenjena količina iznosi **7kg/po osobi/godišnje, ekvivalent od skoro 1.6 miliona boca od 2l odbačeno svakodnevno!**

Sa nešto manje od **4 kg otpada iz PAHP po osobi godišnje**, čini se da je Crna Gora bolja u sakupljanju svog plastičnog otpada. Ovo može biti posledica visoke koncentracije stanovništva u urbanim sredinama, gdje su napravljeni najveći napori u prikupljanju otpada poslednjih godina.

8. Prosječno, jedna plastična boca od 2l teži 42g. Stoga je procijenjeno da su 24 boce od 2l sadržane 1 kg. <https://www.quora.com/How-many-empty-2L-coke-plastic-bottles-is-1kg>.

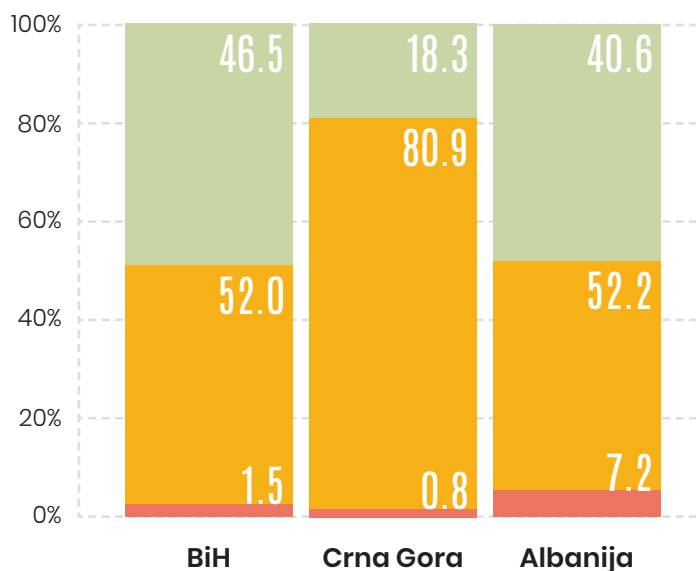

Najveća frakcija otpada iz PAHP se generiše u domaćinstvima i MSP i završava na – često neprikladnim deponijama, kao miješani komunalni otpad (MKO). Uprkos povećanoj svijesti i infrastrukturi za upravljanje otpadom, posebno u urbanim sredinama, procenat PAHP odvojen za reciklažu je gotovo zanemarljiv u tri zemlje. Sa oko 7% sakupljenog otpada iz PAHP koji se reciklira, Albanija ima najveću stopu reciklaže, uglavnom zbog velikog Neformalnog sistema recikliranja (NSR).

Kako završava sakupljen otpad iz PAHP sakupljen po zemljama (procjena autora)

(Bazna godina: 2017. za BiH, 2018. za Albaniju i Crnu Goru)

- Reciklirano
- Na sanitarnim deponijama i spalionicama
- Na neuređenim odlagalištima

Opcije za kraj života u tri zemlje Jadrana

- ◇ Reciklirano/Reciklaža: tretman otpada kroz koji se materijal vraća za upotrebu u proizvodnji istog ili drugog proizvoda. Reciklaža je proces pretvaranja otpadnog materijala u nove materijale i stvari.
- ◇ Sanitarne deponije: metod odlaganja otpada pri kojoj se otpad pokopava pod zemljom ili na velikim gomilama. Ovaj način odlaganja otpada je kontrolisan i nadgleda se veoma pažljivo, uključujući mjere za tretman iscjetka.
- ◇ Spalionice: postrojenje za tretman otpada koje uključuje sagorijevanje organskih supstanci sadržanih u otpadnom materijalu. Sagorijevanje otpadnog materijala pretvara otpad u pepeo, dim i toplotu. U nekim slučajevima, toplota generisana

spalionicama može biti korišćena za proizvodnju električne energije.

- ◇ Neuređene deponije: osnovni model za odlaganje otpada kojem nedostaju standardi i procesi kako bi se smatrala sanitarnom deponijom, uključujući odsustvo nadzora, pečaćenje i tretman iscjetka. Takođe se smatraju "kontrolisanim deponijama".
- ◇ Deponije: mjesta na kojima je otpad rasut bez ili sa minimalnim mjerama upravljanja. Obično ova mjesta nisu određena za odlaganje otpada, stoga se tretiraju kao nelegalne deponije.

Uprkos sistematskom nedostatku pouzdanih, kvalitetnih statističkih podataka o proizvodnji PAHP, trgovini i upravljanju otpadom u tri zemlje⁹, nalazi APM jasno ukazuju na hitnu potrebu za unaprijeđivanjem sistema upravljanja otpadom – na oba nivoa, nacionalnom/federalnom/opštinskom – i na nivou kompanija, kako bi se postiglo značajno smanjenje mase otpada PAHP sa kojim se pogrešno upravlja a koji će vjerovatno završiti u riječnim sistemima i u krajnjem u morima. Dok unaprijeđuju sistem upravljanja otpadom, zemlje i kompanije pojedinačno, imaju mogućnost da već uspostave **zakonodavni okvir i usvoje prakse usmjerene na spriječavanje stvaranja plastičnog ambalažnog morskog otpada na samom izvoru.**

9. Treba istaći da sve procjene proizišle iz okvira analiza protoka materijala (APM) imaju različite stepene nesigurnosti. Nalazi APM treba stoga da se uglavnom razumiju kao trenutni i budući trendovi.

1.2. NAPREDAK U TRANZICIJI KA KRUŽNOJ EKONOMIJI PLASTIKE

Kao zemlje potpisnice Barselonske konvencije, Albanija, BiH i Crna Gora su posvećene donošenju preventivnih mjera za smanjenje plastike i plastične ambalaže u marinskom otpadu, kao i poboljšanju cjelokupnog sistema upravljanja otpadom. Dodatno, pristup Evropskoj uniji (EU) je sjajan i komplementaran pokretač.

Nalazi analiza nedostataka politika za tri zemlje pokazuju da je **legislacioni okvir za upravljanje otpadom, uključujući plastični ambalažni otpad**, međutim implementacija i primjena postojeće regulative zaostaje. Relevantni instrumenti, poput podsticaja za odvajanje

otpada, takse i zabane, nisu još u potpunosti integrisane u postojeće regulatorne okvire.

Tabela ispod pokazuje trenutni status usvajanja i primjene najčešćih politika i ekonomskih mjera za prevenciju stvaranja otpada iz PAHP i prelazak na sistem plastične ambalaže baziran na cirkularnoj ekonomiji. Detaljnije tabele su date u sekcijama koje se odnose na pojedinačne zemlje u [Poglavlju 3](#).

Relativni napredak zemalja u usvajanju i implementaciji instrumenata politika koje se odnose na plastiku i proizvodnju plastične ambalaže, generisanje i upravljanje otpadom

- Ne postoji propis.
- Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.

INSTRUMENT POLITIKE KOJI SE ODNOSI NA PAHP	Albanija	Crna Gora	Bosna i Hercegovina		
			Federacija Bosna i Hercegovina	Republika Srpska	Okrug Brčko
Ciljevi reciklaže	Ne postoji propis.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Ne postoji propis.
Propisi o upravljanju otpadom	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.
Propisi o upravljanju ambalažnim otpadom	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Ne postoji propis.
Produžena odgovornost proizvođača (POP)	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Ne postoji propis.
Sistem povrata depozita	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.
Ekonomska destimulacija	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.
Ekonomski podsticaj	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.
Zabrana proizvoda sa negativnim uticajem	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.
Eko-oznake	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Propisi su usvojeni ali nisu u potpunosti primjenjeni zbog nedostatka podzakonskih akata i ostalih odredbi.	Ne postoji propis.
Eko inovacije i eko dizajn	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.
Zelene javne nabavke (ZJN)	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.	Ne postoji propis.

1.3. ZAJEDNIČI IZAZOVI I PRIORITETNE OBLASTI DJELOVANJA

Na osnovu rezultata analiza protoka materijala i nedostataka politika, preliminarni rezime zajedničkih izazova i prioriteta oblasti djelovanja je prezentovan u tabelama ispod. Ovi nalazi će biti dopunjeni u kasnijim fazama projekta, prateći aktivnosti uključenih zainteresovanih strana sa privatnim sektorom i organizacijama za podršku biznisima.

Zajednički izazovi: Baza znanja i podaci

Vladama nedostaju pouzdani, kvalitetni podaci o proizvodnji, trgovini, stvaranju i upravljanju plastičnom ambalažom, kako bi dizajnirali adekvatne politike, pratili progres i informisali lokalnu industriju i javnost.

Prioritetne oblasti djelovanja

- ◆ Poboljšati bazu znanja i dostupnost podataka, odgovornost i transparentnost u skladu sa implementacijom Programa za integrisani monitoring i procjenu (IMAP) i uskladiti sistem izvještavanja sa EUROSTAT-om, zasnovano na iskustvu EU zemalja.
- ◆ Izgraditi kapacitete i definisati jasne uloge i odgovornosti u institucionalnom okviru kako bi se poboljšao monitoring, ojačala implementacija politika, primjena i poštovanje zakona.
- ◆ Poboljšati koordinaciju, harmonizaciju i dijalog između relevantnih struktura upravljanja i stajholdera (npr. proizvođači PA, trgovci na malo, prerađivači HP, opštine, organizacije odgovornih proizvođača (OOP) i sl.) kako bi se proizveli kvalitetni podaci i dopunile javno dostupne baze podataka.
- ◆ Poboljšanje regionalne i subregionalne saradnje i razmjena najboljih praksi.

10. IMAP je ključno dostignuće u Barselonskoj konvenciji, koji će po prvi put omogućiti kvantitativnu integrisanu analizu stanja morskog i obalnog okruženja, pokrivajući zagađenje i morski otpad, biodiverzitet, ne-autohtone vrste, obalu, i hidrografiju, na osnovu zajedničkih regionalnih indikatora, ciljeva i dobrog opisa stanja životne sredine.

Zajednički izazovi: Sistemi upravljanja otpadom

Postojeći sistemi upravljanja otpadom (sakupljanje, odvajanje, obrada) su uglavnom neispravni, neefikasni, vode ka niskoj stopi sakupljanja, odvajanja i reciklaže.

Prioritetne oblasti djelovanja

- ◇ Nprestano se usvajaju zakoni kako bi se smanjilo nelegalno odlaganje, minimizirao otpad na deponijama, proširili programi reciklaže i produžena odgovornost proizvođača (POP), ali ih je potrebno hitno donijeti i sprovesti.
- ◇ Dizajnirati šeme za podsticaj prevencije ili ponovne upotrebe, a ne isključivo recikliranje. POP može uključivati i sistem povrata depozita (SPD) kako bi se povećalo odvojeno sakupljanje plastične ambalaže i količina čistog plastičnog materijala koji ulazi u lanac vrijednosti recikliranja. it.
- ◇ Osigurati da zemlje imaju kapaciteta da same recikliraju svoj plastični otpad, čime se smanjuje uvoz/izvoz plastičnog otpada.

Zajednički izazovi: Učešće potrošača

Ponašanje potrošača (uključujući domaćinstva i prehrambene usluge), potrošnja i navike pri odlaganju su identifikovani kao ključni pritisci koji vode u pravcu lošeg upravljanja plastičnim ambalažnim otpadom koji bi mogao procuriti u marinsko okruženje. Navike potrošača su ključne u svim fazama proizvod-do-otpad lanca kod PAHP na koji će vjerovatno uticati znanje, stavovi i nivo zabrinutosti za pitanja životne sredine, zajedno sa motivacijom za uključivanje u rješenja.

Prioritetne oblasti djelovanja

- ◇ Dizajnirati i sprovesti kampanje jačanja svijesti o marinskom otpadu iz PAHP ciljajući specifičnu publiku i specifični tip marinskog otpada: što je kampanja više ciljana lakše je postaviti mjerljive ciljeve koji zauzvrat olakšavaju mjerljive rezultate (npr. kampanja *Don't be a Tosser u Australiji*).
- ◇ Pisati peticije Vladi(ama) o specifičnom marinskom otpadu iz PAHP kako bi se maksimizirali vidljivi ishodi obzirom da bi sve reakcije vlada bile javne prirode.
- ◇ Dizajnirati i sprovesti ekološke edukativne programe kako bi edukovali lokalne proizvođače hrane i pića i prehrambene usluge, koji rade redovno sa plastikom, kako bi ih ohrabрили da usvoje pažljiv pristup u odnosu prema plastiци sa ciljem da se izbjegne nenamjerno curenje u životnu sredinu (npr. *Zero Pellet inicijativa u Njemačkoj*).
- ◇ Promovisati saradnju između aktera marinskog otpada kako bi uspostavili čvrste mreže koje se bave problemom marinskog otada (npr. *Globalno partnerstvo za marinski otpad*).
- ◇ Promovisati volonterske prakse bez plastike u domaćinstvima u okviru prehrambenih usluga.
- ◇ Uvesti Zelene javne nabavke kako bi pružili informacije i ojačali svijest o benefitima zelenijih alternativa i ojačali njihovo tržište..

Zajednički izazovi: Konkurentnost biznisa

Danas su potrošači sve više svjesni uticaja plastične ambalaže na životnu sredinu. Smanjivanjem intenziteta korišćenja plastike mogli bi stvoriti kompetitivnu prednost za lokalne biznise u BiH, Albaniji i Crnoj Gori, koji se bore sa konkurencijom sa uvezenom hranom i pićem. Ograničenja u zaštiti životne sredine ipak ostaju problematična za većinu MSP a slaba saradnja duž lanca vrijednosti ometa inovacije.

Prioritetne oblasti djelovanja

- ◇ Ponuditi treninge/profesionalne mogućnosti za izgradnju kapaciteta i vještina koje MSP trebaju kako bi stvarali održive proizvode i poslovali u okviru održivih industrijskih sistema. Privlačenje, razvoj i održavanje tih kapaciteta je ključ ka postizanju rasta organizacija kroz inovacije.
- ◇ Omogućiti podsticaje za biznise kako bi investirali i usvajali zelenije tehnologije i prakse - npr. da koriste materijale i energiju na efikasniji način, na primjer kroz: ga:
 - » uspostavljanje nagrada i izazova za eko-dizajn ili eko-inovacije
 - » promovisanje zelenih javnih nabavki kako bi se stimulisao eko-dizajn i eko-inovacije na lokalnom nivou;
 - » dizajniranje programa POP za promovisanje eko-inovacija uzvodno;
 - » unaprijeđenje javnih, posredničkih i privatnih sistema podrške preduzetništvu (kao što su univerziteti, inkubatori, organizacije za razvoj poslovanja, pružaoci usluga dizajna, finansijera i posrednika);
 - » razvoj i promociju različitih finansijskih mehanizama (npr. grantova, zajmova, vaučera) koji pokrivaju razvojni ciklus MSP i adresiraju potrebe svih tipova MSP (početnike, start-up-ove, zrele);
 - » predstavljanje novih mehanizama i programa podsticaja za promovisanje tehnološkog transfera između akademija i privatnog sektora;
 - » prepoznavanje sinergije između lanca snabdijevanja i relevantnih lokalnih vlasti kako bi se podstaklo korišćenje nus-proizvoda (npr. poljoprivredni otpad) kao sirovine za preradu u inovativnu zelenu ambalažu u daljim lancima snabdijevanja, favorizirajući tranziciju ka održivijoj, cirkularnoj ekonomiji i smanjivanjem upotrebe izvornih resursa, emisije ugljenika i proizvodnje otpada.

Zajednički izazovi: Angažovanje trgovaca na malo

Između proizvodnje i potrošnje trgovci mogu igrati vodeću ulogu u promociji održivih modela potrošnje.

Prioritetne oblasti djelovanja

- ◇ Uključiti trgovine u dobrovoljne sporazume i aktivnosti kako bi smanjili plastičnu ambalažu u pravcu biznis modela bez plastičnog otpada i pružiti im tehničku podršku kroz nezavisne savjete i dostupna uputstva.

1.4. OBLIKOVANJE PROJEKTNIH AKTIVNOSTI RADI BOLJEG RIJEŠAVANJA ZAJEDNIČKOG IZAZOVA

Polazeći od gore navedenih razmatranja, kao i nakon opsežnih konsultacija sa vladinim tijelima u projektnim zemljama, SPC/RAC je započeo implementaciju sljedećih projektnih aktivnosti:

A. Smjernice za zelene javne nabavke i pilot projekat u Crnoj Gori

Trenutno se pripremaju **Smjernice regionalne politike** koje se odnose na jednokratnu plastičnu ambalažu kroz javne nabavke. Ove smjernice će biti testirane kroz **pilot projekat u Crnoj Gori**, gdje će Ministarstvo održivog razvoja i turizma i Glavni grad Podgorica sprovesti set dogovorenih mjera smanjenja plastične ambalaže. Rezultati pilot projekta će biti korišćeni kao informacija za razvoj specifičnih kriterijuma za plastičnu ambalažu koji će biti uključeni u smjernice politika.

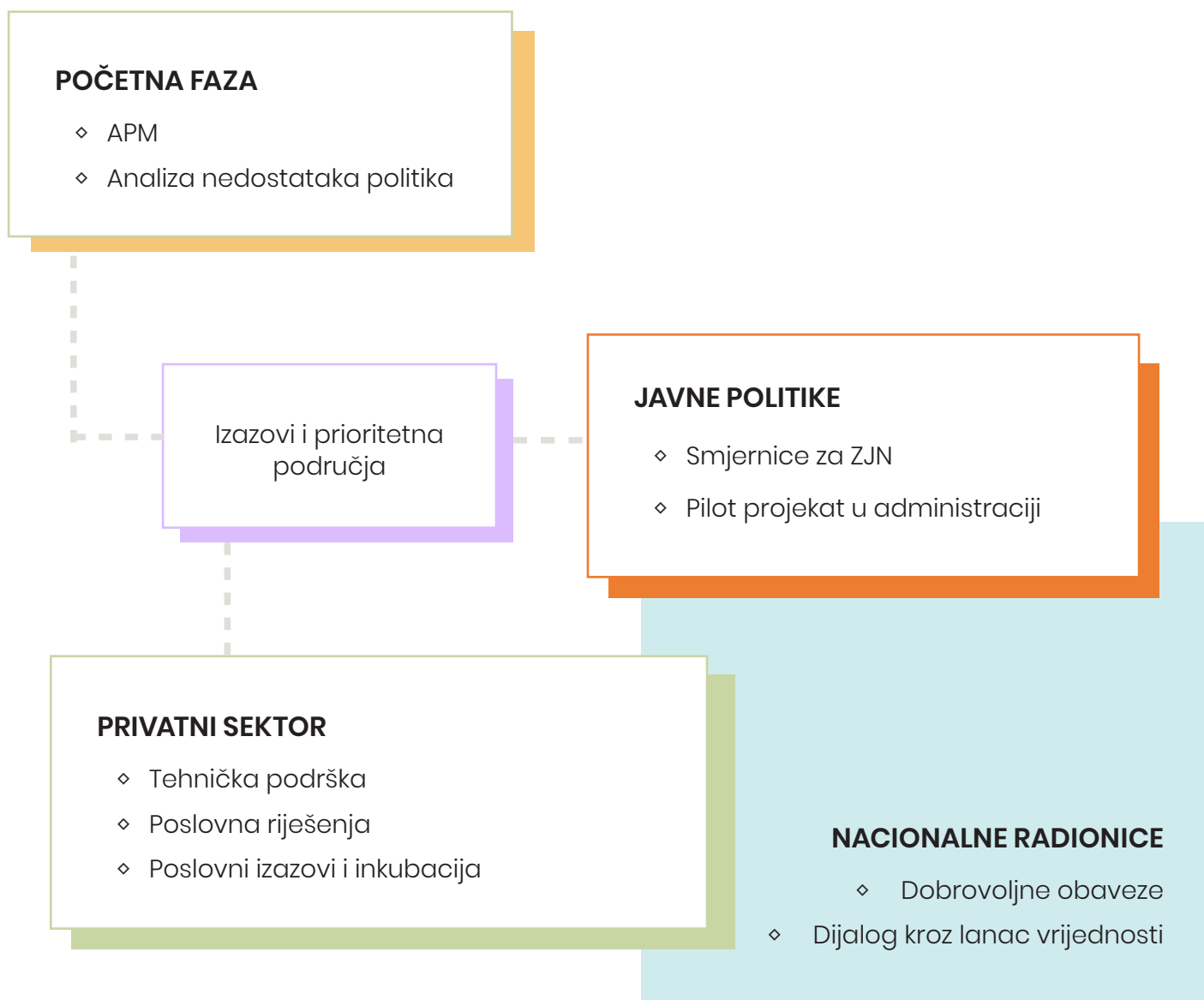
B. Tehnička pomoć, zbirka najboljih poslovnih praksi i biznis izazova u podršci lokalnih biznisa u njihovim naporima da smanje otisak plastične ambalaže u tri zemlje

Kroz projekat su identifikovani proizvođači hrane i pića, trgovci na malo i veliko, prehrambene usluge i organizacije za podršku biznisima kao ključna publika zbog njihovog kapaciteta da pokrenu promjene u lancu plastične ambalaže od-proizvođača do-otpada. Kompanije su prepoznate u svim zemljama i anketirane kako bi se procijenio njihov interes u **iniciranju ili učešću u dobrovoljnim obavezama** za smanjanje upotrebe plastike u pakovanju i odnosnog

otpada. Nalazi anketa će informisati o **tehničkoj pomoći** koju će projekat pružiti zainteresovanim stranama kako bi se definisali i tražile njihove dobrovoljne obaveze. Tehnička podrška će izvući inspiraciju i smjernice iz selekcije **najboljih biznis praksi kako bi se smanjio plastični ambalažni otpad** koji je trenutno u fazi razvoja. Konačno, SCP/RAC, u saradnji sa INnovationNest, je lansirao Unwarp Nagradu, biznis izazov koji ima za cilj da se identifikuju i komercijalizuju postojeća i nova održiva rješenja u pakovanju hrane i pića u projektnim zemljama. Nagrađeni će dobiti četvoromjesečni program inkubacije, nudeći prilagođenu podršku, resurse i mentorstvo.

C. Nacionalne radionice

U svakoj zemlji biće organizovane **nacionalne radionice** kako bi se predstavilo napredovanje projekta, dalje uključili lokalni proizvođači hrane i pića u prihvatanju dobrovoljnih obaveza, i njegovao dijalog u lancu od proizvoda ambalaže iz HP do otpada.

POGLAVLJE 2
KLJUČNI NALAZI
ANALIZA PROTOKA
MATERIJALA I
NEDOSTATAKA POLITIKA
U ALBANIJI, BOSNI I
HERCEGOVINI I CRNOJ
GORI

2.1. ALBANIJA

Sa više od 3 500 registrovanih kompanija u sektoru hrane i pića i obrtom većim od 400 miliona eura u 2018, Albanija je **najveća industrija hrane i pića u tri projektne zemlje**. Uprkos ovim brojevima, Albanija i dalje uvozi više proizvoda HP nego što izvozi (prosječni odnos uvoza/izvoza je 4). Albanija ima takođe najveći broj proizvođača plastike i reciklažnih kompanija, sa otprilike 200 registrovanih kompanija u 2018.

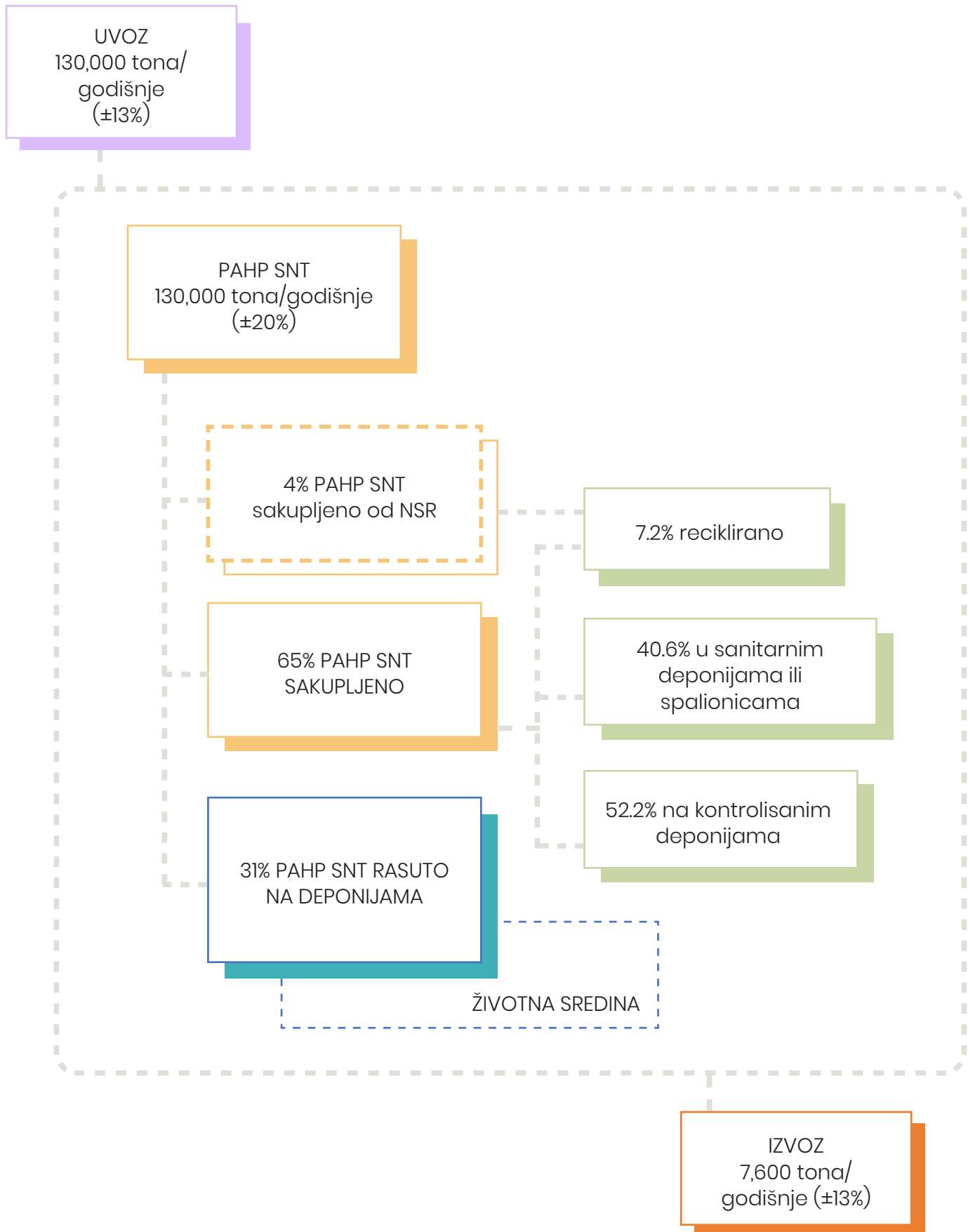
Prema APM¹¹, procjenjuje se da se godišnje u Albaniji stavi na tržište (SNT) oko 130 000 tona PAHP, od čega 36% kao uvezeni proizvodi HP (bazna godina 2018). Svaki treći komad PAHP SNT završi odbačen u prirodi ili na deponijama, što čini otprilike 40 000 tona PAHP SNT godišnje.

65% PAHP SNT se sakuplja kroz sistem prikupljanja mješanog otpada i uglavnom se deponuje u kontrolisanim i sanitarnim deponijama bez ikakvog tretmana. Upravljanje otpadom je unaprijeđeno u većini mjesta i gradova u poslednjoj dekadi: nelegalne deponije su progresivno zatvarane i samo sertifikovane deponije i jedna spalionica rade i sada. Uprkos ovim progresima, značajnom dijelu ruralnih oblasti i dalje nedostaje zvanični sistem prikupljanja otpada i nijedna opština trenutno ne implementira prikupljanje

otpada na izvoru kako se zahtijeva važećim zakonodavstvom. Odvojeno prikupljanje se uglavnom sprovodi kroz Neformalni sistem reciklaže (NSR), koji je u Albaniji posebno značajan obzirom da uključuje romsku populaciju sa procijenjenom radnom snagom od 12 000 ljudi. Najvrijednija frakcija reciklažnog otpada, kao što je PET ambalaža, dijelom se prikuplja od strane neformalnih sakupljača i prodaje privatnim firmama koje se bave reciklažom uglavnom po nižoj cijeni od cijena na tržištu. Neke kompanije koje se bave reciklažom imaju svoje sakupljače. Ne postoje zvanični podaci o količinama, tipu i kvalitetu sakupljenog otpada što dalje ometa kapacitete – već ekstremno niske, relevantnih vlasti i institucija da uspostave i održe zvanični sistem reciklaže.

11. Nacionalna agencija za životnu sredinu (NAŽS) trenutno sprovodi projekat o statistici otpada, na osnovu DCM Br. 687, od 10.11.2017, o Statistici otpada, za koji se očekuje da tačno izmjeri količinu ambalažnog otpada koji se generiše i reciklira.

Pojednostavljen prikaz rezultata Analize protoka materijala u Albaniji. (Procjena autora. Bazna godina: 2018)

U Albaniji, **upravljanje otpadom se posmatra kao najurgentniji problem za rješavanje u oblasti životne sredine.**

Implementacija odgovarajućeg zakonodavnog okvira, uspostavljanje adekvatne infrastrukture i izgradnja institucionalnih kapaciteta nisu uspjeli da idu u korak sa ekonomskim razvojem i širenjem gradova koje je Albanija doživjela u poslednjih nekoliko dekada. **Uprkos naporima albanske Vlade da transponuje 19 EU direktiva i regulativa koje se odnose na upravljanje otpadom, potpuno ili djelimično, do kraja 2015 godine, implementacija i primjena ovih novih zakona umnogome kasni.** Razlog uglavnom leži u sistematskom nedostatku ljudskih i finansijskih kapaciteta, poslednje proisteklo iz nedostatka sveobuhvatnog sistema troškova baziranog na dokazima. Ovo ozbiljno koči političku volju da dalje investira u efikasni sistem upravljanja otpadom.

Prema Analizi nedostataka politika, Albanija već ima dosta zakonodavnih akata, kao što su oni o produženoj odgovornosti proizvođača (POP) ili o odvajanju otpada na izvoru, koje adresiraju upravljanje otpadom iz PAHP (pogledajte detaljnu rezime tabelu ispod). Oni jednostavno zahtijevaju primjenu. Stoga se smatra da **prioritet treba biti primjena postojećeg zakonodavstva, a ne uvođenje novih mjera.** Da bi se ovo desilo, potrebno je jačanje kapaciteta (npr. kvalifikovano osoblje, infrastruktura i monitoring sistem) i potrebno je preuzimanje akcija kako bi se adresirao visok stepen neformalnosti koji karakteriše albansku ekonomiju, što čini primjenu postojećih mjera izuzetno neuspješnom.

Dobro dizajnirana i adekvatno primjenjena nacionalna **šema POP** ima potencijala da poboljša prikupljanje (plastičnog) ambalažnog otpada, preradu i upravljanje, smanjujući količinu ambalaže na deponijama i doprinoseći razvoju tržišta sekundarnih

sirovina visokog kvaliteta (plastični otpad). Da bi se ovo desilo, svi relevantni učesnici, od proizvođača do onih koji se bave reciklažom, treba da budu uključeni i saraduju u dizajniranju POP šeme. Neformalni sektor treba takođe da bude aktivno uključen od početnih faza u implementaciji šeme, a neformalni sakupljači registrovani, profesionalizovani i uključeni u sistem izvještavanja.

Da bi pokrenula investicije i inovacije na nivou biznisa, Vlada Albanije bi mogla usvojiti prakse **Zelenih javnih nabavki** i/ili da pomogne identifikaciji sinergije između (privatnog i javnog) lanca snabdijevanja i relevantnih lokalnih vlasti (kao što su Odjeljenja Centralne Vlade, Lokalne vlasti i Privredne komore) kako bi ohrabрили uporebu nusproizvoda (plastičnih otpadaka) kao sirovina koja će se preraditi u daljim lancima snabdijevanja, favorizirajući tranziciju ka održivijoj, cirkularnoj ekonomiji i smanjenju korišćenja izvornih resursa, emisije ugljenika i proizvodnje otpada. Lokalne vlasti bi mogle ohrabriti ovaj prelazak kroz poboljšanje ekonomske pogodnosti ovih opcija. Primjeri ovih pristupa uključuju osnivanje prikladnih **eko-industrijskih parkova** za oporavak resursa i politike oslobađanja od poreza kompanija koje su uključene u aktivnosti obrnutog lanca snabdijevanja.

Konačno, do sada ne postoje zakonske odredbe i regulativa koja posebno adresira H&P i javna istraživanja koja se odnose na ambalažu H&P. Albanija uživa ekstenzivnu finansijsku i tehničku podršku od donatorskih organizacija, kao što su Austrijska i Švedska razvojna saradnja, Njemački GIZ i drugi, koji bi mogli biti usmjereni na jačanje javno-privatnih istraživanja i R&D kako bi se razvile ekološki prihvatljivije alternative pakovanja H&P ili biznis prakse sa nultim otpadom u sektoru H&P.

2.2. BOSNA I HERCEGOVINA

Bosna i Hercegovina (BiH) ima relativno **malo, domaće orijentisano tržište hrane i pića**, sa 398 registrovanih kompanija, koje zapošljavaju oko 5,000 radnika uglavnom na tržištu pekara i konditorskih proizvoda. Domaća prodaja se uglavnom sprovodi kroz velike trgovinske lance (npr. Konzum, Mercator, Hoše, Bingo, Amko, Peni, Tropic). **Roba iz sektora hrane i piće se uglavnom uvozi iz susjednih zemalja**, dok je izvoz limitiran zakonodavnim preprekama i niskim nivoom konkurentnosti¹². **Plastična ambalaža iz hrane i pića (PAHP) se takođe uvozi**: samo 9 lokalnih kompanija proizvodi plastičnu ambalažu za proizvode hrane i pića, i ne koriste lokalne reciklate, obzirom da jedine dvije fabrike za reciklažu u BiH proizvode plastiku koja nije pogodna za upotrebu u sektoru H&P.

Prema nalazima APM, otprilike 121 000 tona plastike iz PAHP (uključujući palete i reciklažne materijale koji se koriste za proizvodnju plastične ambalaže, roba HP i PAHP) ulazi u BiH na godišnjem nivou, od čega otprilike 7,600 tona bude izvezeno kao hrana i piće i reciklažni material (manja frakcija),

dok procijenjenih 110,000 tona PAHP bude stavljeno na tržište (SNT) kao potrošačka i nepotrošačka PAHP godišnje (bazna godina 2017). Otprilike 26,000 tona (23% od PAHP SNT) završava direktno bačena u prirodu ili na divljim deponijama. Dok 84,700 tona (77% od PAHP SNT) bude prikupljeno, 98% od toga završi na deponijama. Treba napomenuti da 92% registrovanih deponija u BiH ne ispunjavaju uslove. Otprilike 5% PAHP (tok MKO i odvojeno prikupljeni tokovi) se obrađuju (u 4 operativna postrojenja za sortiranje) od čega se samo 1.18% reciklira (1 300 tona/godišnje), primoravajući postojeće reciklažno postrojenje (jedna kompanija registrovana u BiH) da uvozi plastični otpad iz susjednih zemalja kako bi održavali svoje poslovanje.

¹². 2017, prosječni uvoz/izvoz odnos za BiH je bio 7, i 66% plastične ambalaže stavljene na tržište došla je od uvezene robe HB.

Pojednostavljen prikaz rezultata Analize protoka materijala u BiH.

(Procjena autora. Bazna godina: 2018)

Ovi rezultati pozivaju na hitne mjere koje je potrebno uspostaviti kako bi se spriječilo stvaranje PAHP i poboljšao sistem upravljanja otpadom na nacionalnom i na nivou entiteta.

Od 2011, Bosna i Hercegovina kontinuirano napreduje u harmonizaciji svog zakonodavnog okvira sa pravnom tekovinom EU, u pogledu politika i strategija vezanih za plastiku i plastičnu ambalažu, kao što je prikazano u rezimeu u Poglavlju 3. Međutim, **visoko decentralizovana vlada ometa koordinaciju politika i reformi ostavljajući okvir javne politike koja se odnosi na plastičnu ambalažu fragmentisanom i lišenom izvršne moći.** Prekomjerna birokratija i segmentisano tržište obeshrabruju saradnju između stejkholdera u lancu proizvod-do-otpad PAHP, dok niska svijest i uključivanje potrošača (uglavnom domaćinstva i prehrambeni servisi) u prevenciji ili smanjenju plastične ambalaže na volonterskoj bazi dodatno odvrtaču neophodne reforme.

Ipak, postoje zanimljive **moćnosti** koje treba da budu pažljivo razmatrane od lokalnih proizvođača HP kako bi ozbiljno napredovali ka cirkularnom, sektoru HP bez plastične ambalaže. Snažna domaća potražnja za "tradicionalnim" domaćim proizvodima, blizina lokalnih tržišta, dobro razumijevanje navika potrošača čini kompanije lokalnih proizvođača hrane i pića dobrim kandidatima da postanu šampioni u prevenciji plastične ambalaže. Razvoj održivih alternativa, usvajanje preventivnih mjera za PA i prakse u efikasnijoj upotrebi resursa i čistijoj proizvodnji **moгу podsticati konkurentnu prednost lokalnih biznisa i otvoriti nove mogućnosti na regionalnom i nivou EU.**

Vlade na nacionalnom nivou i na nivou entiteta takođe imaju mogućnost da ojačaju svoje **politike/zakonodavni okvir** kroz:

- ◊ Usklađivanje baza podataka o plastičnoj ambalaži sa sistemom izvještavanja/monitoringa EUROSTAT-a, poboljšanje koordinacije između relevantnih aktera u lancu ambalaže od proizvoda-do-otpada i javno objavljivanje ključnih podataka,
- ◊ Promovisanje uspostavljanja udruženja proizvođača PA, eventualno nadogradnjom na postojeći klaster proizvođača plastike u BiH, asistiraću monitoring proizvodnje, potražnje, tržišta, reciklaže i podataka za oporavak PA,
- ◊ Definisane strožijih ciljeva za reciklažu, prevenciju PA i zahtjeva za eko-dizajn,
- ◊ Ojačati zakonodavni okvir za postojeće šeme POP, prateći primjere o naprednijim šemama u EU, zahtijevati veće stope sakupljanja OOP podstičući domaće sortiranje PA na izvoru

(posebno PET kako bi se osigurao dosljedni protok za prehranu reciklažnih postrojenja), i ohrabrivanje akcija koje se odnose na prevenciju PA ili ponovnu upotrebu,

- ◊ Širenje, pregled i poboljšanje Uredbe o naknadi za plastične kese¹³ kako bi se osigurali pozitivni rezultati na nivou entiteta i nacionalnom nivou. Uvođenje naknade za plastične kese 2014 godine u FBiH je zaista smanjilo upotrebu ciljanih plastičnih kesa (sa 9.3 miliona u 2014 na 3.5 miliona u 2017), ali ovi pozitivni rezultati su osujećeni ukupnim povećanjem plastičnih kesa stavljenim na tržište koje nisu predmet ove Uredbe (sa 66.4 miliona na 69.9 miliona u 2017),
- ◊ Širenje na sve pogodne PAHP i uspostavljanje zvaničnog sistema povraćaja depozita koji se koristi u privatnom sektoru za staklene boce, kao dio ili u tijesnoj saradnji sa šemama POP i sa potpunim učešćenjem neformalnog sektora,
- ◊ Pružanje edukacije i finansijskih mogućnosti biznisima da poboljšaju svoje upravljanje otpadom i razviju prakse za prevenciju PA, kroz aktivno učešće univerziteta, organizacija za podršku biznisima i finansijskih institucija,
- ◊ Unaprijeđenje primjene postojeće regulative,
- ◊ Istraživanje mogućnosti zelenih javnih nabavki za suzbijanje stvaranja otpada iz PAHP u javnim institucijama (npr. administraciji, školama i sl.),
- ◊ Održavanje dobrovoljnih inicijativa za promovisanje alternativa plastičnoj ambalaži.

13. Uredba o plastičnim kesama sa nosačima (O.G. Federacija Bosne i Hercegovine, Br. 09/14), za koju se naplaćuje naknada od 0.025 EUR po komadu plastične kese (do 20 mikrona) stavljen na tržište od 2014.

2.3. CRNA GORA

Sa oko 600 000 stanovnika, Crna gora ima relativno mali **sektor HP**, koji proizvodi uglavnom pivo, vino, mliječne proizvode i meso. **Većina proizvoda HP se uvozi:** u 2017., uvoz hrane i životinja je bio 16 puta veći od izvoza, a pića i cigareta oko 3 puta veći. **Trenutno je registrovano nekoliko firmi za proizvodnju, uglavnom plastičnih kesa, i distribuciju plastične ambalaže.** U Podgorici postoji pet reciklažnih dvorišta i jedan reciklažni centar, koji su pozitivno prihvaćeni od strane građana. Odvojeno sakupljanje otpada kontinuirano raste u glavnom gradu. Odvojeni otpad trenutno prihvataju lokalne kompanije, koje organizuju sakupljanje, transport, privremeno skladištenje i konačno odlaganje svih tipova opasnog i neopasnog otpada, kao i izvoz. Uprkos ograničenoj veličini zemlje, **postoji nekoliko udruženja u okviru Privredne komore koja predstavljaju idealnu platformu za dijalog i saradnju među stakeholderima PAHP** (npr. Udruženje komunalnih djelatnosti, Udruženje poljoprivrede i prehrambene industrije, Udruženje trgovine i Udruženje malih i srednjih preduzeća).

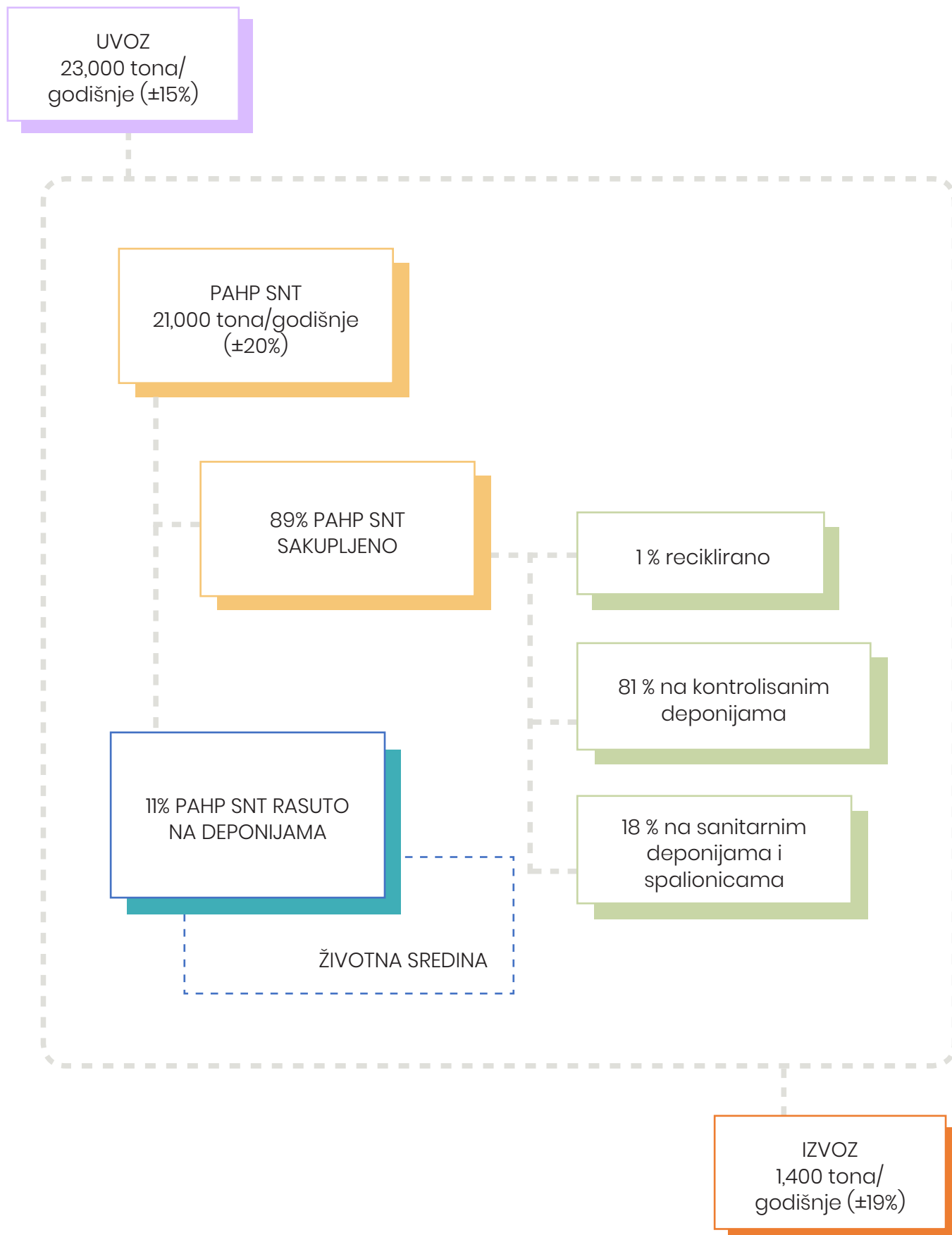
Izrada Analize protoka materijala za PAHP u Crnoj Gori se pokazala ekstremno izazovnom zbog sistematskog nedostatka pouzdanih podataka o proizvodnji, tržištu i upravljanju otpadom iz PAHP. Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje sastava i količine komunalnog

otpada u jedinici lokalne samouprave ("Službeni list Crne Gore" br. 025/18 od 20.04.2018.) objavljen je 2013. i ažuriran 2018., uključujući Katalog otpada koji je usklađen sa Katalogom otpada EU. Međutim, **ne postoji adekvatna baza podataka o otpadu u Crnoj Gori.** Ovo je prepoznato od strane lokalnih stakeholdera kao jedan od većih problema u upravljanju otpadom u Crnoj Gori.

Prema nalazima APM, procijenjenih 21,000 tona se stavlja na tržište (SNT) kao potrošačka i nepotrošačka PAHP godišnje, od čega 35% kao uvezeni proizvodi HP. Otprilike 2,300 tona (11% PAHP SNT) završi direktno odloženo u prirodi ili na deponijama, dok se ostalih 89% (18,690 tona/godišnje) sakupi i završi uglavnom na kontrolisanim deponijama (80% od sakupljenog PAHP). Otprilike 27% PAHP SNT se mehanički odvaja, od čega su neznatne količine (140 tona/godišnje) reciklirane.

Pojednostavljen prikaz rezultata Analize protoka materijala u Crnoj Gori.

(Procjena autora. Bazna godina: 2018.)

Kao zemlja kandidat za pristupanje EU, Crna Gora ulaže napore da uskladi svoje standarde u oblasti životne sredine i zakonodavni okvir sa pravnom tekovinom EU kako je prikazano u rezime tabeli u Poglavlju 3. **Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena 2016 – 2020** je referentni dokument koji definiše obaveze Crne Gore. Prema strategiji, obje direktive 2008/89/EU (Direktiva o otpadu) i Direktiva 94/62/EU (Direktiva o ambalaži) su uglavnom transponovane do sada. Kompletna transpozicija pravne tekovine EU u oblasti upravljanja otpadom, uključujući ispunjenje obaveza kao što su investiranje u infrastrukturu je planirano do 2035. godine.

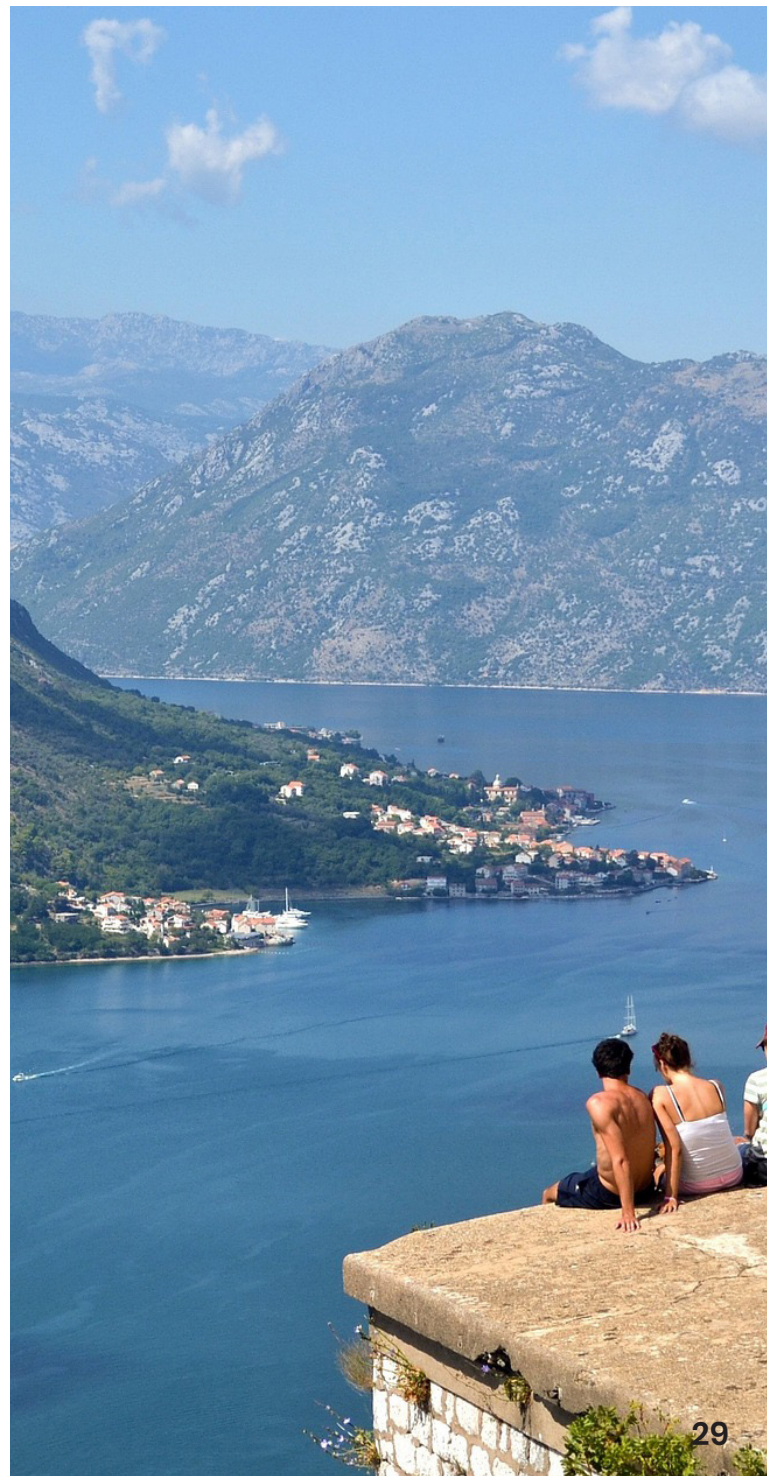
Postoji **urgentna potreba za poboljšanjem sistema upravljanja otpadom u Crnoj Gori.**

U ovom smislu, produžena odgovornost proizvođača (POP) i sistem povrata depozita (SPD) su mjere koje su se pokazale efikasnim u nekoliko EU zemalja. Zakon o upravljanju otpadom iz 2016. (ZUO)¹⁴ već predviđa uspostavljanje nacionalne šeme POP. Međutim, usled nedostatka podzakonskih akata i neprimjenjivih odredbi, šeme nisu uspostavljene i ne sprovode se. Treba razviti i implementirati odgovarajući regulatorni kontekst kako bi se obezbijedili jednaki uslovi uz izbjegavanje neefikasnosti, preklapanja i konflikta interesa. Treba postaviti jasne, realistične ciljeve (za reciklažu), treba razviti i implementirati transparentan i odgovoran sistem monitoringa i jasno podijeliti odgovornosti između stejkholdera. Kontrola i primjena obaveza iz POP treba biti osigurana kako bi se izbjegli slobodni strelci (kroz, na primjer, neformalni paralelni uvoz). Nadalje, šeme POP mogu funkcionisati u kombinaciji sa drugim mjerama kao što su:

- ♦ Plati-koliko-baciš šeme, gdje se domaćinstvima naplaćuje na osnovu količine otpada koji generišu. Ove šeme mogu podstaći domaćinstva da odvajaju svoj otpad za reciklažu, tako olakšavajući odvojeno sakupljanje;
- ♦ Tržišni instrumenti, kao što su takse, mogu

takođe biti uspostavljene u kombinaciji sa/ da promovišu šeme POP;

- ♦ Sistemi povrata depozita – prateći uspješan SPD za staklene boce pivare “Trebjesa ad” može biti integrisan u nacionalnu šemu POP kako bi se osigurao tok čistog, kvalitetnog plastičnog materijala za reciklažu. Važno je međutim, da novi izvor plastičnog otpada prate kapaciteti da se isti reciklira u zemlji ili da se makar kontroliše gdje se rezultirajući plastični otpad izvozi. Danas se 25% otpada iz PAHP mehanički odvaja, a samo 2% se reciklira u zemlji; postoji zaista hitna potreba da se prošire kapaciteti za reciklažu plastičnog otpada u zemlji.

14. Zakon o upravljanju otpadom (ZUO) “Službeni list Crne Gore”, br. 064/11 od 29.12.2011 i 039/16 od 29.06.2016.

U smislu **prevencije otpada iz PAHP**, nacionalna šema POP može biti dizajnirana da ohrabri akcije koje se odnose na prevenciju ili ponovnu upotrebu, prije nego da se fokusira isključivo na upravljanje otpadom i reciklažu (kroz eko-modulaciju naknada, na primjer). Štaviše, Vladin program “Kupujmo domaće” kao podrška proizvođačima HP može biti redizajniran da podstakne proizvodnju lokalnih proizvoda HP bez plastične ambalaže. Uz izuzetno ograničenu domaću proizvodnju plastike, tranzicija ka ambalaži bez plastike može biti lakša nego u drugim zemljama. Dobro dizajnirane zelene javne nabavke mogu dalje da olakšaju ovaj proces.

Crna Gora može iskoristiti nekoliko mogućnosti EU finansiranja (kao što

su Dunavski transnacionalni program i Interregionalni Adrion program) za:

- ◇ Podsticaje istraživanja i razvoja alaternativa za pakovanje HP;
- ◇ Osposobljavanje i formiranje resursno efikasnih lokalnih biznisa HP sa čistijim proizvodnim praksama za HP;
- ◇ Jačanje svijesti građana i turista o problemu plastičnog morskog otpada i potrebi prevencije stvaranja otpada iz plastične ambalaže;
- ◇ Obuke relevantnih vlasti i institucija koje su odgovorne za upravljanje otpadom.

POGLAVLJE 3
ANALIZA NEDOSTATAKA
POLITIKA - REZIME

Sljedeći podaci iz zemalja prikazuju glavne nalaze iz analize nedostataka politika. Različiti instrumenti politika su prikazani u smislu usvojenih strategija, zakona i podzakonskih akata koji uključuju kod boja:

- Ne postoji regulative
- Regulativa je usvojena ali nije u potpunosti implementirana usled nedostatka podzakonskih i drugih akata.

Za svaki instrument, progres u implementaciji kao i izazovi su opisani.

Ciljevi reciklaže

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Regulativa u oblasti upravljanja otpadom

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon br. 10463, "O integrisanom upravljanju otpadom" od 22.09.2011

OSM br. 418, od 25.06.2014 "O odvajanju otpada"

OSM. br. 452/2012 "O deponijama otpada" VKM. nr. 178/2012 ' Për inceneratorët "

OSM. br. 178/2012 "O spalionicama"

Podzakonski akti za odvojeno sakupljanje otada na izvoru (OSM. 408, 25 Jun 2008)

Nacionalna strategija o integrisanom upravljanju otpadom (Revidovani plan upravljanja otpadom 2018-33)

Regionalni planovi upravljanja otpadom

Progres

Zakoni o sakupljanju i odlaganju otpada kao i konačnom tretmanu otpada su u cjelosti na snazi.

Ciljevi postavljeni u Nacionalnoj strategiji i Nacionalnom planu upravljanja otpadom su kako slijedi:

- ◇ 85% domaćinstava će 2020. godine dobiti odgovarajući servis kada je riječ o sistemu prikupljanja otpada, a 90% do 2025. godine;
- ◇ Stope obrade otpada na deponijama treba da porastu do 45% u 2020. godini

i 70% će biti reciklirano kroz reciklažu, kompostiranje i povrat energije.

- ◇ Do 2015. godine biće uspostavljeno odvojeno sakupljanje makar za papir, metal, plastiku i staklo;
- ◇ Do 2020. godine: zaustaviti rast proizvedenog komunalnog otpada;
- ◇ Do 2015. godine: postići stopu reciklaže i kompostiranja komunalnog otpada do 25% (do 2020. godine: 55%);
- ◇ Povratiti energiju od 15% komunalnog otpada;
- ◇ Smanjiti odlaganje komunalnog otpada od oko trenutnih 90% na oko 30% do 2025. godine;
- ◇ Davati biznisima savjete o minimiziranju otpada;
- ◇ Razviti tržište za reciklirani materijal;
- ◇ Održivije se odnositi prema otpadu i bolje koristiti resurse.

Prema Nacionalnoj strategiji:

- ◇ Svaka oblast je dužna da pripremi svoj Regionalni plan upravljanja otpadom u skladu sa Nacionalnom strategijom i Planom upravljanja otpadom.
- ◇ Jedinice lokalne samouprave (JLS) su odgovorne za organizaciju sakupljanja otpada, transport i odlaganje, i za upravljanje ugovorima sa kompanijama koje vrše čišćenje gradova, uključujući ulaganja na lokalnom nivou.

Izazovi i mogućnosti

◊ Od kada je zakon br. 10463 stupio na snagu, napravljen je progres u upravljanju otpadom. Lokalne vlasti su dužne da organizuju sakupljanje miješanog komunalnog otpada (MKO) i omoguće podatke relevantnim Vladinim tijelima. Većina urbanih zona sada ima sistem

sakupljanja čvrstog otpada, dok ruralne oblasti nisu još uvijek pokrivene.

◊ Regionalni planovi upravljanja otpadom su razvijeni u nekim regionima, ali nisu još odobreni jer čekaju prethodno odobrenje revidovanog Plana za integralno upravljanje otpadom.

Regulativa u oblasti upravljanja ambalažnim otpadom

Strategije, zakoni i podzakonska akta

OSM br. 418/2014 "O odvojenom sakupljanju otpada na izvoru"

OSM. br. 177/2012 "O pakovanju i odlaganju otpada"

OSM br. 232, od 26.4.2018. Izmjene i dopune OSM br. 177, od 6.3.2012, savjetu ministara, "O ambalaži i ambalažnom otpadu"

OSM br. 608, od 17.09.2014., "O neophodnim mjerama za sakupljanje i tretman bio-otpada kao i kriterijumima i rokovima za njegovo smanjenje"

Zakon br. 9863, od 28.1.08. kao amandman na 26.03.2013.

Progres

- ◊ OSM br. 418/2014 utvrđuje mjere za raspodjelu resursa za otpad, redukciju izvora otpada od ukupnog otpada koji ide na odlagališta.
- ◊ OSM br. 177/2012 je u skladu sa EU direktivom o otpadu, sa ciljem recikliranja više ambalažnog otpada.
- ◊ Prema Zakonu br. 10463/2011, JLS su odgovorne za organizaciju odvojenog prikupljanja komunalnog ambalažnog

otpada. Do 31. decembra 2020, svaka JLS treba da postigne sljedeće ciljeve:

- ◊ Najmanje 50% od ukupne težine organskog otpada generisanog u 2014 ponovo upotrijebljeno ili reciklirano: 60% papira/kartona, 50% metala, 22.5% plastike i 60% stakla.
- ◊ OSM br. 232/2018, kao douna u definisanju pravila za prevenciju zagađenja životne sredine od otpada, primorava proizvođače da koriste 55-80% recikliranih materijala u proizvodnji ambalaže i zabranjuje upotrebu ne-biorgazgradivih plastičnih kesa.
- ◊ Zakon br. 9863 omogućava upotrebu recikliranih materijala u industriji HP. U okviru industrije HP, proizvođači, uvoznici i trgovci upakovanih dobara treba da oporave i recikliraju najmanje 8% količine ambalaže u 2019. Količina treba da raste kako bi se dostiglo makar 39% do 2033. Opštine, sa druge strane, su odgovorne da odvojeno prikupljaju gradski čvrsti otpad i podijele ga u dva toka: otpad koji se reciklira i miješani otpad.

Izazovi i mogućnosti

- ◊ Uprkos postojećoj legislativi, odvajanje otpada na izvoru se još ne primjenjuje.
- ◊ Albanija nema specifične zakone koji se odnose na materijale koji su u kontaktu sa hranom. Sigurnost hrane se tretira kroz Zakon br. 9863, od 28.01.2008, o Hrani i kroz OSM.

Produžena odgovornost proizvođača POP

Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon br. 10 463, od 22.09.2011 "O integrisanom upravljanju otpadom"

Nacionalna strategija integrisanog upravljanja otpadom (revidovani Nacionalni plan upravljanja otpadom 2018-33)

Progres

Član 16 Zakona br. 10 463 definiše da će POP biti određena od strane Savjeta Ministara na prijedlog Ministarstva životne sredine.

Prema Nacionalnoj strategiji:

do 2023::

- ◇ Regulatorni okvir za uspostavljanje sakupljanja i reciklažne šeme za ambalažu treba da su uspostavljene
- ◇ Svi biznisi koji uvoze ili proizvode ambalažu, izvještavaju o količini uvezenog i proizvedenog relevantnim vlastima i uspostavljaju se jedinstvene i/ili zajedničke šeme u saradnji sa lokalnim vlastima i drugim korisnicima ambalaže za povrat ambalaže.
- ◇ Kroz ove šeme se sakupi i reciklira ne manje od 8% količine ambalaže.

do 2028:

- ◇ Proizvođači upakovanih dobara i

proizvođači ambalaže koja se puni na prodajnim mjestima ili treće strane koje posluju u njihovo ime prikupljaju i finansiraju cjelokupnu šemu integrisanog sakupljanja i rukovanja, ili kroz šeme Organizacija odgovornih proizvođača.

- ◇ Kroz ove šeme se sakupi i reciklira ne manje od 21% od količine ambalaže.

do 2033:

- ◇ Proizvođač upakovanih dobara i proizvođači ambalaže koja se puni na prodajnim mjestima ili treće strane koje posluju u njihovo ime oporavljaju i recikliraju 39% količine ambalaže u zemlji, ili odvojno kroz šeme Organizacija odgovornih proizvođača (OOP).

- ◇ Primjenjena je poreska šema za plastičnu i staklenu ambalažu (vidjeti zakon br. 178, od 28.12.2013. "O izmjenama i dopunama Zakona br. 9975, od 28.07.2008, o nacionalnim taksama")

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Primjena POP zahtjeva usvajanje podzakonskih akata, kao i uspostavljanje i primjenu jasnih pravila i odgovornosti kako bi se spriječilo, ponovo upotrijebio, i reciklirao i oporavio plastični otpad i preuzele finansijske obaveze za ove aktivnosti. Do sada, nijedna šema POP nije uspostavljena u Albaniji.
- ◇ Ne postoje sistemi za prikupljanje ambalažnog otpada u svrhu implementacije principa zaštite životne sredine.

Sistem povrata depozita (SPD)

- **Strategije, zakoni i podzakonska akta**
NEMA PROPISA

Ekonomska destimulacija

● **Strategije, zakoni i podzakonska akta**

OSM br. 177 od 06.03.2012.

Progres

- ◇ OSM br. 177 je uvela tarife na proizvođače i uvoznike ambalažnog otpada.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ OSM br. 177 bi moguće trebalo poboljšati kroz uvođenje naknada za kompanije.

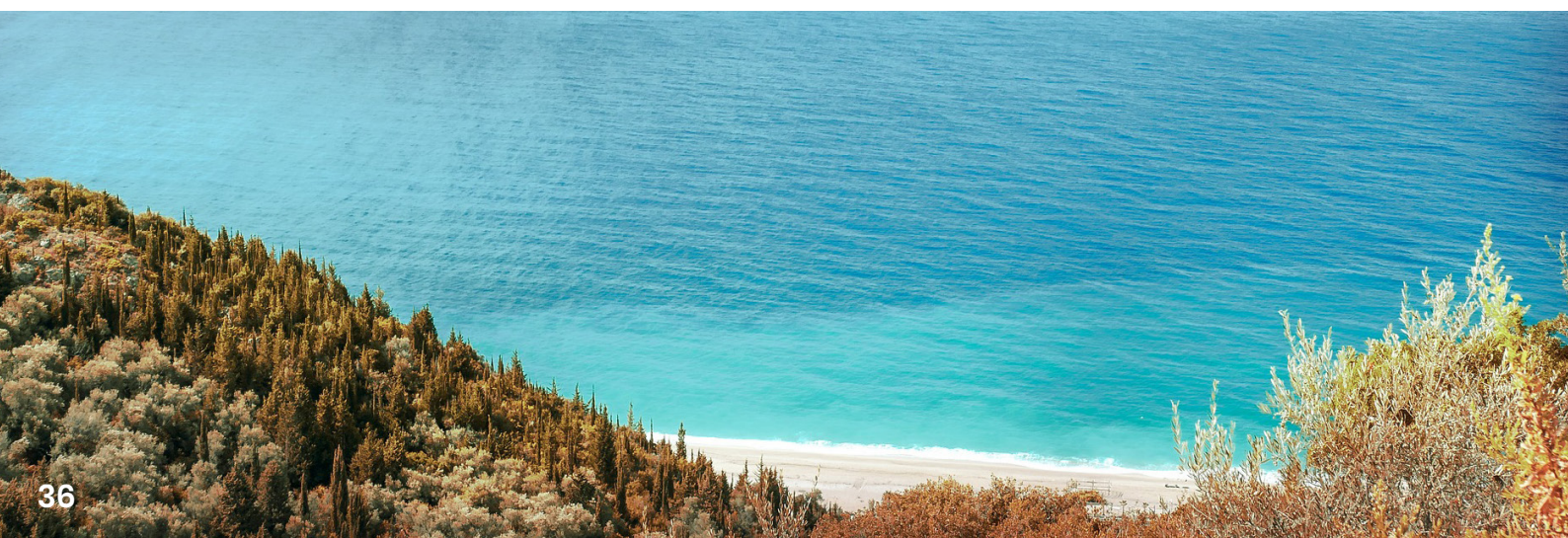
Ekonomski podsticaji

● **Strategije, zakoni i podzakonska akta**

OSM BR. 177 OD 06.03.2012.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ OSM br. 177 bi moguće trebalo poboljšati kroz uvođenje naknada za kompanije koje ne koriste reciklirane materijale u procesu proizvodnje.

Zabrana proizvoda sa negativnim uticajem

Strategije, zakoni i podzakonska akta

OSM br. 232, od 26.04.2018. zabranjuje ne-biorazgradive plastične kese

Progres

◇ OSM br. 232, od 26.4.2018 "Izmjenama i dopunama OSM br. 177, od 6.3.2012" je zabranjena upotreba jednokratnih ne-biorazgradivih plastičnih kesa.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Samo ne-biorazgradive plastične kese su zabranjene OSM br. 232, od 26.04.2018.
- ◇ Međutim, zablude o biorazgradnji plastike (uključujući okso-razgradivu plastiku koja se smatra biorazgradivom) može rezultirati zloupotrebom oznaka biorazgradivosti i nedostatkom odvojenog tretmana otpada.

Eko-oznake

Strategije, zakoni i podzakonska akta

OSM br. 177, od 6.3.2012.

OSM br. 434, od 11.07.2018 "O označavanju hrane i informaciji za potrošače"

Progres

- ◇ OSM br. 434 definiše da sva ambalaža hrane treba da pruži informaciju da li je reciklabilna i/ili biorazgradiva.

Eko inovacije i eko dizajn

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Zelene javne nabavke (ZJN)

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Kako bi se sprovodile zelene javne nabavke, potrebno je usvajanje dodatne legislative kako bi se definisale zelene prakse.

3.2. BOSNA I HERCEGOVINA

U Bosni i Hercegovini ne postoje propisi koji se odnose na upravljanje otpadom širom zemlje. Zaštita životne sredine, a tako i upravljanje otpadom je pod jurisdikcijom entiteta i okruga, vlade entiteta za FBiH iRS i vlada OB su odgovorne za pripremu i usvajanje svojih politika i regulative.

Ciljevi reciklaže

Strategije, zakoni i podzakonska akta

FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA

*Federalna strategija upravljanja otpadom (2008-18)*¹⁵

Uredba o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (UUAO) O.G. FBiH, br. 88/11, 28/13, 08/16, 54/16, 103/16 i 84/17

Zakon o upravljanju otpadom O.G. FBiH, br. 33/03, 72/09 i 92/17

REPUBLIKA SRPSKA

Strategija upravljanja otpadom definiše ciljeve za povrat i reciklažu ambalažnog otpada, ali bez odvajanja na tipove ambalažnog otpada

Zakon o upravljanju otpadom (ZUO) O.G. RS, Br. 111/13, 106/15 i 16/18

OKRUG BRČKO BIH

NEMA CILJEVA ZA RECIKLAŽU

Progres

u FBiH:

- ♦ Federalna Strategija upravljanja otpadom predviđa da će do 2018., 15% proizvedene plastične ambalaže iz komunalnog otpada biti sakupljeno i reciklirano.

- ♦ UUAO predviđa da do 2016., 16% plastičnog ambalažnog otpada stavljenog na tržište treba biti oporavljeno ili reciklirano. Prema izmenama Pravilnika (O.G. FBiH, br. 103/16), ciljevi za 2016. biće primjenjeni u narednih pet godina.

U RS,

- ♦ Ciljevi za reciklažu plastičnog ambalažnog otpada su 16% u 2017.; 20% u 2018.

Izazovi i mogućnosti

- ♦ Postojeći ciljevi za reciklažu znatno su ispod nivoa definisanog u revidovanom EU zakonodavnom okviru o otpadu¹⁶, te se stoga lako postižu postojećim sistemom sakupljanja. Štaviše, ciljevi u FBiH su nepromijenjeni od 2012, dok u RS ne postoji jasna odredba o povećanju ciljeva i perioda u kojem postojeći ciljevi treba da budu operativni. U oba slučaja, povećanje ciljeva za reciklažu podrazumijeva potrebu da se poboljša infrastruktura za upravljanje otpadom. Dodatno, ciljevi reciklaže zabrinjavaju samo OOP, što znači da učinak entitetskih fondova ili individualnih kompanija ne doprinosi zvanično postizanju tog cilja.
- ♦ Stope reciklaže se računaju na osnovu otpada koji se šalje na reciklažu, uključujući otpad koji se izvozi sa namjerom recikliranja, a ne stvarne količine recikliranog.
- ♦ U oba entiteta, postoji nedostatak javne

15. Planirana je nova Strategija u 2019 uz finansijsku podršku SIDA i tehničku podršku Švedske Agencije za životnu sredinu.

16. Revidovan zakonodavni okvir o otpadu koji je stupio na snagu u julu 2018, postavlja sljedeće minimalne ciljeve prema težini: zajednički cilj EU za recikliranje komunalnog otpada do 2035 je 65%; zajednički cilj EU za recikliranje ambalažnog otpada je 70% do 2030; specifični cilj za recikliranje plastičnog ambalažnog otpada je 55% do 2030.

svijesti i interesa da se odvojeno sakuplja otpad i nije zabilježen nijedan poslovni slučaj koji stimulira odvojeno sakupljanje na nivou kompanija. Trenutno, odvojeno sakupljanje gradske plastične ambalaže nije dužnost opštine i javnih komunalnih preduzeća.

♦ Kao rezultat, postrojenja za manualno odvajanje otpada instalirana su u BiH i posluju ispod kapaciteta usled nedostatka sakupljene frakcije MKO.

♦ Takse za odlaganje otpada se plaćaju samo na sanitarnim deponijama i niže su nego EU prosjek (12 EUR do 22 EUR po toni otpada). Neuređene opštinske deponije ne naplaćuju za odlaganje otpada. Ovakva postavka ne doprinosi promociji reciklaže otpada niti prevenciji.

Regulative u oblasti upravljanja otpadom

Strategije, zakoni i podzakonska akta

FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA

Federalna Strategija upravljanja otpadom (2008–18)

Zakon o upravljanju otpadom (ZUO)

O.G. FBiH, br. 33/03, 72/09 i 92/17

Uredba o kategorijama otpada sa listama O.G. FBiH, br 09/05

REPUBLIKA SRPSKA

Strategija upravljanja otpadom (2017–26)

Zakon o upravljanju otpadom (ZUO) O.G. RS, br. 111/13, 106/15 i 16/18

Uredba o kategorijama, ispitivanju i klasifikaciji otpada O.G. Republika Srpska, Br. 19/15 i 79/18

OKRUG BRČKO BIH

Zakon o upravljanju otpadom O.G. BD BiH, br. 25/04, 1/05, 19/07, 2/08 i 9/09

Uredba o kategorijama otpada sa listama O.G. BD BiH, br. 32/06

Progres

U FBiH,

♦ ZUO pokriva sve kategorije otpada¹⁷ uključujući plastični ambalažni otpad i daje generalni okvir za sve aspekte upravljanja otpadom u skladu sa pravnom tekovinom EU.

U RS,

♦ ZUO pokriva sve kategorije otpada uključujući plastični ambalažni otpad i daje generalni okvir za sve aspekte upravljanja otpadom u skladu sa pravnom tekovinom EU.

U DB BiH,

♦ ZUO stvara generalni okvir za sve aspekte upravljanja čvrstim otpadom u skladu sa pravnom tekovinom EU.

Svi gore navedeni zakoni predviđaju razvoj planova UO i Planova prevencije otpada (poslednje samo u RS). Treba da uključe mjere koje utiču na dizajn i proizvodnju proizvoda (eko-dizajn, tehnike prevencije otpada), kao i korišćenje i upotreba PA (ekonomski instrumenti, promocija eko-znakova, kampanje jačanja svijesti, prevencija otpada kroz javne nabavke).

17. Osim radioaktivnog otpada, otpadnih voda i gasovitih ispusta koji se emituju u vazduh.

U dva entiteta i jednom okrugu, usvojeni su propisi koji definišu kategorije otpada koje su u skladu sa EU Katalogom otpada.

Izazovi i mogućnosti

U FBiH,

◇ Federalni plan upravljanja otpadom je istekao 2017. Sadži informacije o generisanju ambalažnog otpada (zasnovane na procjeni) i predlaže organizaciju sistema upravljanja ambalažnim otpadom. Nisu predložene specifične mjere, samo ciljevi za reciklažu plastične ambalaže iz MKO.

◇ Planirana je nova Strategeija u 2019. sa finansijskom podrškom SIDA-e i tehničkom podrškom od strane Švedske Agencije za životnu sredinu.

U RS i DB BiH,

◇ Planovi upravljanja otpadom nisu pripremljeni i usvojeni.

Regulativa u oblasti upravljanja ambalažnim otpadom

Strategije, zakoni i podzakonska akta

FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA

Zakon o upravljanju Otpadom (ZUO) O.G. FBiH, br. 33/03, 72/09 i 92/17

Regulativa o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (RUAAO) O.G. FBiH, br. 88/11, 28/13, 08/16, 54/16, 103/16 i 84/17

REPUBLIKA SRPSKA

Uredba o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (UUAAO) O.G. RS, br. 58/18

OKRUG BRČKO BIH

NEMA PROPISA

Progres

U FBiH,

◇ ZUO i RUAAO definišu zahtjeve vezano za proizvodnju, dizajn i upotrebu koji trebaju biti ispunjeni kako bi se plastična ambalaža stavila na tržište u FBiH (međutim, nema posebnih zahtjeva

vezano za plastičnu ambalažu, već samo ambalažu uopšteno).

U RS,

◇ UUAAO utvrđuje uslove za dizajn, proizvodnju i upotrebu ambalaže, ambalažu i upravljanje ambalažnim otpadom, specijalne uslove za izdavanje dozvola OOP kao i izvještajne forme za ambalažu i upravljanje ambalažnim otpadom.

Izazovi i mogućnosti

U BD BiH,

◇ Nije donešena regulativa o upravljanju plastičnim otpadom iako je definisana kao kratkoročni prioritet (2-4 godine) u Strategiji aproksimacije životne sredine DB BiH, 2017.

Produžena odgovornost proizvođača (POP)

Strategije, zakoni i podzakonska akta

FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA

Regulativa o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (RUAAO) O.G. FBiH, br. 88/11, 28/13, 08/16, 54/16, 103/16 i 84/17

ZUO

REPUBLIKA SRPSKA

Uredba o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (UUAAO) O.G. RS, br. 58/18

ZUO

OKRUG BRČKO BIH

NEMA PROPISA

Progres

U FBiH,

♦ RUAAO definiše zahtjeve za sistem upravljanja ambalažnim otpadom. Svi glavni proizvođači HP i trgovci spadaju u kategoriju subjekata koji su dužni da budu dio sistema. RUAAO im omogućava da svoje obaveze direktno prebace operatoru sistema upravljanja ambalažnim otpadom (OOP – Organizacije odgovornih proizvođača). Biznisi su isključeni iz obaveze da budu uključeni u sistem ukoliko, u kalendarskoj godini, količina ambalažnog materijala korišćena za pakovanja dobara ne prelazi određeni fiksni iznos po tipu pakovanja, međutim dužni su da prijavljuju OOP i Federalnom fondu za zaštitu životne sredine količine ambalaže stavljene na tržište kao one koje podliježu upravljanju ambalažnog otpada. U slučaju da ne prenesu obavezu OOP, uvoznici, punioci, paketeri, distributeri i krajnji korisnici moraju platiti predviđene penale Federalnom fondu za zaštitu životne sredine. Ova naknada (penal) za plastično pakovanje je 105 EUR po toni plastične ambalaže stavljene na tržište.

♦ Kako bi OOP dobila dozvolu za upravljanje

otpadom od Federalnog Ministarstva mora da ima potpisan ugovor sa najmanje 30 subjekata koji stavljaju na tržište najmanje 30 000 tona plastike godišnje.

U RS,

♦ UUAAO definiše zahtjeve sistema upravljanja ambalažnim otpadom. Proizvođači, uvoznici, punioci, distributeri i krajnji dobavljači su dužni da se priključe sistemu upravljanja otpadom i odgovorni su za postizanje predviđenih ciljeva za reciklažu. Inače se plaća propisana naknada Fondu za zaštitu životne sredine i energetske efikasnost RS i smatra se kao kazna za neučestvovanje u POP. Ova naknada (kazna) za plastično pakovanje je 165 EUR za tonu plastičnog pakovanja koje se stavlja na tržište.

♦ Kako bi OOP dobila dozvolu za upravljanje otpadom od Ministarstva mora da ima potpisan ugovor sa najmanje 10 subjekata koji plasiraju na tržište najmanje 8 000 tona ambalaže godišnje.

Zakon o zaštitnim znakovima (O.G. BiH, br. 25/06) reguliše upotrebu zelene tačke na ambalaži. Kada se finansijska kontribucija za pakovanje plaća kvalifikovanoj nacionalnoj OOP, osnovanoj u skladu sa principima definisanim u Direktivi EU o ambalaži i ambalažnom otpadu i odnosni entitetski zakon, zelena tačka se može nanijeti na ambalažu. Upotreba zelene tačke je regulisana na principu "stavljanja na tržište", npr. prema mjestu upotrebe, ne proizvodnje (trenutno 7 eura po toni plastične ambalaže stavljene na tržište).

Izazovi i mogućnosti

♦ Regulatorni okvir u oba entiteta pruža mogućnost primjene šeme POP u upravljanju ambalažom uključujući plastično pakovanje, ali to nije obavezno.

♦ Trenutno postavljena POP (prebacivanje obaveze OOP ili ako ne, plaćanje većih naknada fondu) isključuje mogućnost za kompanije koje se obavezuju da organizuju individualno preuzimanje ambalažnog otpada nazad i postizanje ciljeva za reciklažu

i oporavak.

- ◇ Propisi ne definišu odgovornosti proizvođača PA, distributera i ostalih stejkholdera prema zajedničkom cilju smanjenja otpada iz plastične ambalaže. Granice između odgovornosti za recikliranje i sakupljanje, šema finansiranja, postavljanje i postizanje ciljeva, osiguravajući nadzor i dosljednost, kao i kampanje za jačanje svijesti nisu jasno definisane.
- ◇ Ne postoji precizno definisana odgovornost za organizovanje odvojenog sakupljanja i reciklažu u slučaju da na tržištu posluje više od jedne OOP.
- ◇ Ne postoji jasna odgovornost Fonda za zaštitu životne sredine u postizanju ciljeva reciklaže i oporavka materijala.
- ◇ Ne postoje pouzdani podaci o količini ambalaže stavljenе na tržište i količine reciklažnog materijala odvojeno prikupljenog, recikliranog ili izvezenog. Centralizovano prikupljanje informacija i upravljanje bazom podataka još nije uspostavljeno.
- ◇ Trenutno, ne postoji efikasno uspostavljen mehanizam da kontroliše prijavljene količine. Ovo ograničava dostupne resurse u

sistemu i ne dozvoljava značajni napredak u praksama upravljanja otpadom¹⁸.

- ◇ Ne postoje formalne obaveze ili podsticaji za OOP da povećaju odvojeno odlaganje ambalažnog otpada iz domaćinstava što bi doprinijelo povećanju stope reciklaže.

Sistem povrata depozita (SPD)

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Izazovi i mogućnosti

- ◇ SPD se koristi neformalno u privatnom sektoru za staklene boce

18. Prema nezvaničnim procjenama, ukupne količine neprijavljene ambalaže prelaze 50% i vjerovatno je rezultat manjih količina prijavljenih od strane kompanija koje ve imaju ugovore sa OOP.

Ekonomska destimulacija

Strategije, zakoni i podzakonska akta

FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA

Uredba o naknadama za plastične kese sa nosačima O.G. FBiH, br. 09/14

REPUBLIKA SRPSKA

NEMA PROPISA

OKRUG BRČKO BIH

NEMA PROPISA

Progres

U FBiH,

- ◇ Razlika između opsega Direktive (plastične kese sa debljinom zida od 15 do 50 mikrona) i Uredbe (do 20 mikrona). 2017. godine Federalni fond je pripremio Prijedlog amandmana na Uredbu kako bi bolje usaglasila svoje odredbe sa Direktivom EU (raspon od 15 do 50 mikrona), ali još uvijek čeka njeno usvajanje.
- ◇ Ne postoji validni mehanizam za provjeru tačnosti podataka u procesu izvještavanja. Slučajevi pogrešnog izvještavanja od trgovaca ometaju izvršenje uredbe.
- ◇ Uvođenje naknade za plastične kese 2014. godine u FBiH je smanjilo upotrebu ciljanih plastičnih kesa (sa 9,3 miliona u 2014. na 3,5 miliona u 2017.) ali ovaj pozitivni rezultat je osujećen ukupnim povećanjem plastičnih kesa stavljenim na tržište koje nisu predmet ove Uredbe (sa 66.4 miliona na 69.9 milona u 2017.godini).

U RS,

- ◇ Vlasti su nedavno pripremile amandman na Zakon o upravljanju otpadom (ZUO) uvodeći naknadu za korišćenje plastične kese od 0.15 po kg.

Izazovi i mogućnosti

U FBiH,

- ◇ Uredba o naknadama za plastične kese sa nosačima definiše naknadu od 0,025 EUR za komad polietilenske kese, sa ili bez aditiva za razgradnju, čija debljina ne prelazi 20 mikrona, i bez posebno dizajniranih ručki već sa nosačima koji su integrisani dio plastične kese (član 2), ili 25 EUR za jedno pakovanje od 1000 komada. Primjećeno je da je ova često prevazilazi kroz stavljanje na tržište kesa koje su ispod 20 mikrona.
- ◇ Lake plastične kese sa drškama koje se koriste za pakovanje rasutog voća i povrća nisu predmet ove uredbe.
- ◇ Naknade sakuplja Federalni fond koji alocira 70% kantonalnim budžetima.
- ◇ Naknada se plaća Federalnom fondu od strane svih trgovaca (marketi, prodavnice, supermarket, pekare, trafike, apoteke, prodavnice namirnica i dr.) registrovanih u FBiH koje koriste plastične kese za svoje potrebe ili ih stavljaju na tržište (član 3).

Ekonomski podsticaji

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Zabrana proizvoda sa negativnim uticajem

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Eko-oznake

Strategije, zakoni i podzakonska akta

● FEDERACIJA BOSNA I HERCEGOVINA

Regulativa 66/2010/EC o EU
Eko-oznakama O.G. FBiH br. 92/07

● REPUBLIKA SRPSKA

Regulativa 66/2010/EC o EU
Eko-oznakama O.G. RS br. 108/13

● OKRUG BRČKO BIH

NEMA PROPISA

Progres

- ◇ Propisi entiteta o eko-oznakama za ambalažni otpad su u skladu sa EU regulativom.
- ◇ Ovi propisi isključuju mogućnost nagrađivanja eko-označenog

proizvođača hrane, ali pakovanje može sadržati eko-oznaku.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ 2012., Federalno Ministarstvo je nagradilo 3 kompanije sa eko-oznakama "Eco-oznaka – Prijatelji prirode" kao dio javne kampanje sa ciljem promovisanja zelenih proizvoda. U toku kampanje predstavnici Federalnog Ministarstva su istakli da će se svake godine dodjeljivati eko-oznake proizvođačima koji imaju odgovarajući kvalitet u smislu zaštite životne sredine kroz životni ciklus proizvoda. Od 2012. ne postoje javno dostupni podaci o nagrađenim kompanijama.
- ◇ Ne postoje dostupni podaci da li i koje kompanije su dobile eko-oznaku u RS do sada.

Eko inovacije i Eko dizajn

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Zelene javne nabavke (ZJN)

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

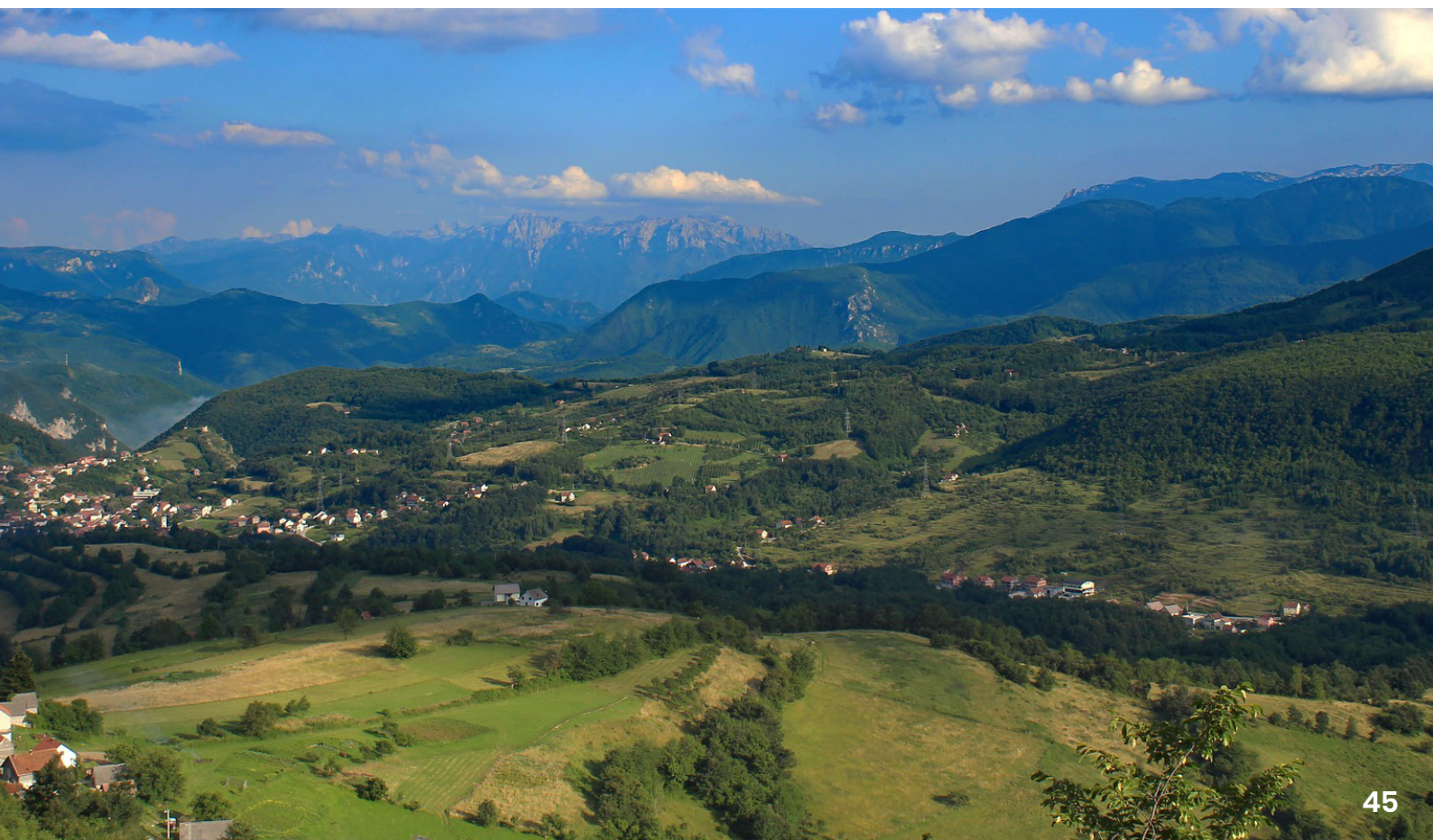
Progres

U RS,

◇ Amandman na ZUO je predvidio promociju prevencije otpada kroz javne nabavke. Do sada nije primjećena primjena.

Izazovi i mogućnosti

◇ Strategija javnih nabavki za BiH (2016 – 2020) ističe potrebu da se promovišu zelene javne nabavke ali akcioni plan iste ne predviđa nijedan specifičan cilj ili plan za PA.

Ciljevi za reciklažu

Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon o upravljanju otpadom (ZUO)
"Službeni list Crne Gore", br. 064/11 od 29.12.2011. i 039/16 od 29.06.2016.

50% ukupne količine prikupljenog ambalažnog otpada (uključujući metal, papir, plastiku i staklo iz domaćinstava i drugih izvora) treba da je pripremljeno za ponovnu upotrebu i reciklažu do 2020. godine

Progres

◇ Zakon o upravljanju otpadom definiše ciljeve da se najmanje 50% prikupljenog otpada, kao što je papir, metal, plastika i staklo iz domaćinstava i ostalih izvora treba pripremiti za reciklažu. Ovo je planirano postići do 2020. godine prateći sljedeće ciljeve:

◇ Ovo je planirano postići do 2020. godine prateći sljedeće ciljeve:

- 25% da bude reciklirano do 31. decembra 2017.;
- 35% da bude reciklirano do 31. decembra 2018.;
- 45% da bude reciklirano do 31. decembra 2019.;
- 50 % da bude reciklirano do 31. decembra 2020.

Izazovi i mogućnosti

◇ Prema Izvještaju o implementaciji Državnog plana upravljanja otpadom, samo 10% od ukupno prikupljenog otpada je pripremljeno za ponovnu upotrebu i reciklažu u 23 opštine u 2017. godini.

Regulativa u oblasti upravljanja otpadom

Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon o upravljanju otpadom (ZUO)
"Službeni list Crne Gore", br. 064/11 od 29.12.2011 i 039/16 od 29.06.2016

Zakon o komunalnim uslugama "Službeni list Crne Gore", br. 055/16 od 17.08.2016 i 074/16 od 01.12.2016

Pravilnik o metodologiji za utvrđivanje sastava i količine komunalnog otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave "Službeni list Crne Gore", br. 025/18 od 20.04.2018

Progres

◇ Prema ZUO, proizvođači su dužni da usvoje tehnologije/procese da smanje/spriječe otpad. Ukoliko proizvode više

od 20 kg opasnog otpada ili 20 tona bezopasnog otpada, dužni su da pripreme Plan upravljanja otpadom.

- ◊ Ambalaža za HP nije posebno istaknuta i prepoznata u ZUO. Ambalažni otpad je dalje razvrstan kao komercijalni i komunalni ambalažni otpad.
- ◊ Pravilnik je podzakonski akt koji definiše sastav i količinu komunalnog otpada na teritoriji jedinice lokalne samouprave od strane komunalnih službi i u skladu sa EU Katalogom otpada.
- ◊ Prateći ZUO, u periodu 2012-19, izdata je 441 dozvola za upravljanje otpadom.
- ◊ Državni plan upravljanja otpadom 2015-20¹⁹ usvojen je u julu 2015. godine i izmijenjen naknadno²⁰. Predlaže kreiranje četiri centra za upravljanje otpadom, sistem kontejnera "suvog" i "mokrog" otpada.
- ◊ 2018., prema Izvještaju o implementaciji Državnog plana upravljanja otpadom,

14 Opština je pripremila i usvojilo lokalne planove upravljanja otpadom.

Izazovi i mogućnosti

- ◊ Novi Državni Plan upravljanja otpadom, koji je trenutno u izradi, uspostaviće bazu podataka između Agencije za zaštitu prirode i životne sredine i MONSTAT-a koje se odnosi na upravljanje otpadom; ojačaće se kapaciteti inspekcija kako bi dalje radili na upravljanju otpadom.
- ◊ Do sada, uprkos Pravilniku, ne postoji adekvatno uspostavljena baza podataka o odlaganju otpada.
- ◊ Ne postoji Nacionalni plan prevencije otpada.

Regulativa u oblasti upravljanja ambalažnim otpadom

Strategije, zakoni i podzakonska akta

Uredba o načinu i postupku osnivanja sistema preuzimanja, sakupljanja i obrade otpadne ambalaže i rada tog sistema "Službeni list Crne Gore", Br. 42/12 od 31.07.2012

Nacionalna strategija sa akcionim planom za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti

životne sredine i klimatskih promjena 2016-20

Lokalni plan upravljanja otpadom za Glavni grad Podgorica za period 2016-20

Progres

- ◊ Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 94/62/EC od 20. decembra 1994. o ambalaži i ambalažnom otpadu

19. Državni plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2015 - 2020, "Službeni list Crne Gore", br. 74/15 od 23.12.2015

20. Odluka o izmjenama i dopunama Državnog plana upravljanja otpadom za period 2015 - 2020, "Službeni list Crne Gore" br. 035/18

je uveliko transponovana, postojeći zakon je potrebno revidovati i donijeti podzakonska akta.

◇ Uredba definiše:

- Metodologiju i proceduru uspostavljanja i funkcionisanja sistema sakupljanja i obrade ambalažnog otpada. Primjenjuje se na ambalaži koja se stavlja na tržište i ambalažni otpad koji se generiše u okviru proizvodnje, prerade, trgovine, usluga i ostalih aktivnosti, kao i na predmetima koji imaju karakteristike ambalaže.
- Komunalna preduzeća su dužna da obezbijede dovoljan broj zelenih ostrva (mjesto sa kontejnerima za

primarnu selekciju otpada) i reciklažna dvorišta.

- Pravna lica koja obrađuju ambalažni otpad su dužna da vode evidenciju o količinama ambalažnog otpada.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Nacionalna strategija prepoznaje upravljanje otpadom kao jednu od prioritetnih oblasti i predlaže saradnju između Ministarstva održivog razvoja i turizma i MONSTAT-a kako bi se razvila podzakonska akta koja definišu sakupljanje i obradu podataka koji se odnose na otpad. Međutim, priprema podzakonski akata kasni.

Produžena odgovornost proizvođača (POP)

Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon o upravljanju otpadom (ZUO)
"Službeni list Crne Gore", Br. 064/11 od 29.12.2011 i 039/16 od 29.06.2016

Progres

- ◇ Nacionalna šema POP je predviđena ZUO.
- ◇ Registar proizvođača sa produženom odgovornošću se vodi u Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Zbog nedostatka podzakonskih akata i nesprovodivih odredbi, POP se ne implementira i sprovodi.
- ◇ Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Direktor za upravljanje otpadom, planira predlaganje novog Zakona o upravljanju otpadom koji će osigurati primjenu šeme POP.

Sistem povrata depozita (SPD)

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Pivara Trebjesa, najveća pivara u Crnoj Gori, jednostrano je uspostavila SPD za staklene boce koji je izuzetno uspješan. Ovo pokazuje da su ljudi u Crnoj Gori spremni da prihvate slične šeme, posebno ako iz njih vide ekonomske povoljnosti.
- ◇ SPD je planiran za polistirenske kutije u sektoru ribarstva ali nije implementiran.

Ekonomska destimulacija

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon o zaštiti potrošača "Službeni list Crne Gore", br. 2/2014, 6/2014, 43/2015 i 70/2017

Progres

- ◇ Zakon o zaštiti potrošača definiše da je prodavac dužan da obezbijedi potrošaču adekvatan ambalažni materijal u skladu sa prirodom i karakteristikama proizvoda. Supermarketi mogu da naplaćuju jednokratne

plastične kese za nošenje. Ukoliko je na kesi logo, znak ili marketinška/komunikaciona poruka proizvođača, mogu se dati besplatno. Kese za nošenje proizvoda sa logom, znakom, sloganom i/ili imenom proizvođača ili trgovca se smatraju promotivnim materijalom i ne trebaju se naplaćivati.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Do sada, sistem naplate plastičnih kesa u supermarketima nije uticao na broj kesa koje se proizvode ili koriste.

Ekonomski podsticaj

● Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Zabrana proizvoda sa negativnim uticajem

- **Strategije, zakoni i podzakonska akta**
NEMA PROPISA

Eko-oznake

● **Strategije, zakoni i podzakonska akta**

Zakon o životnoj sredini, "Službeni list Crne Gore", br 52, od 09. avgusta 2016

Državni plan upravljanja otpadom 2015-20

EU sistem eko oznaka

Progres

- ◇ Prema Zakonu o životnoj sredini, pravna lica ili pojedinci mogu aplicirati za ekološku oznaku za proizvod ili uslugu koja uključuje smanjenje potrošnje energije, proizvodnju štetnih i opasnih materija, otpada ili korišćenja prirodnih resursa.
- ◇ EU eko oznaka se može dodijeliti preko licenciranog revizora države članice EU. Od 2012., 14 turističkih biznisa je dobilo ovu oznaku.
- ◇ Državni plan upravljanja otpadom

2015-20 prepoznaje potrebu Crne Gore da definiše određenu ekološku oznaku ili certifikat da promoviše cirkularnu ekonomiju i predloži nagradni sistem za građane koji redovno odvajaju otpad kako bi ojačali svijest ka većem procentu reciklaže.

Izazovi i mogućnosti

- ◇ Zbog ograničene proizvodnje HP, nije bilo interesovanja za ekološku oznaku u Crnoj Gori. Većina proizvoda sa širokom upotrebom u Crnoj Gori su uvezena i eventualno već imaju EU eko oznaku. Ipak, biznisi u Crnoj Gori su razumjeli da im eko oznaka može dati konkurentsku prednost.

Eko inovacije i eko dizajn

Strategije, zakoni i podzakonska akta

NEMA PROPISA

Izazovi i mogućnosti

◊ Crna Gora je započela sa uvozom eko dizajniranih proizvoda PAHP, ali su skuplji od tradicionalnih PAHP.

◊ Još uvijek ne postoje domaći eko inovativni ili eko dizajnirani proizvodi PAHP.

◊ Uvozi se biorazgradiva PAHP ali je od njih mala korist jer ne postoji postrojenje za industrijsko kompostiranje u Crnoj Gori.

Zelene javne nabavke (ZJN)

Strategije, zakoni i podzakonska akta

Zakon o javnim nabavkama "Službeni list Crne Gore", Br. 042/11 od 15.08.2011., 057/14 od 26.12.2014., 028/15 od 03.06.2015., 042/17 od 30.06.2017.

Progres

◊ Zakon o javnim nabavkama reguliše uslove, način i procedure za nabavku dobara, usluga i roba, i druga pitanja od značaja za javne nabavke. Osnovni princip i kriterijum je zasnovan na ekonomskom aspektu (cijeni).

Izazovi i mogućnosti

◊ Do sada u Crnoj Gori nisu korišćeni kriterijumi za održive javne nabavke koje se odnose na PAHP. Cijena je najvažniji kriterijum za javne nabavke.

◊ 2018. je lansiran program "Kupujmo domaće" kako bi se promovisali lokalni proizvodi: preko 3000 proizvoda je sada u crnogorskim marketima sa ovom oznakom. Na primjer, od početka 2019., Vlada nabavlja mineralnu vodu za svoje potrebe od lokalne fabrike vode "Rada" (koja je ponovo otvorena).

